

Anton Hansen Tammsaare

Kuningal on külm

Näidend kolmes vaatuses

See e-raamat on skaneeritud ja toimetatud Tartu
Linnaraamatukogus.
E-raamatu aluseks on Eesti Raamatu 1968. aasta väljaanne

2013

Tartu Oskar Lutsu nimeline
Linnaraamatukogu

SISUKORD

OSALISED.....	3
ESIMENE VAATUS	4
TEINE VAATUS.....	17
KOLMAS VAATUS.....	36
ESIMENE PILT.....	36
TEINE PILT.....	41

OSALISED

Kuningas

Narr, Joosep

Noorteener, Mathias

Teener

Toaneitsi

Väeülem

Kirjaülem

Siseülem

Välisülem

Varaülem

Põlluülem

Karjaülem

Hüveülem

Ülempreester

Karlo

Angela

Isa

Ema

Pealik, valvurid, sõdurid

Aeg: olevik

Koht: olematu maa Euroopa taladel

ESIMENE VAATUS

(Ruumikas neljanurgeline tuba. Keskel suur laud paari tooliga. Teised toolid paremal seina ääres. Laua tagaotsas kõrgend, kus torkab silma midagi aujärje või mahuka tugitooli taolist.

Toa kolmest uksest kaks on tagaseinas: üks lauast pahemal — kuningale, teine peaaegu paremas nurgas — teenritele. Kolmas uks, kust tulevad ülemad, asetseb paremas seinas.

Eesriide kerkides põleb laual küünal ja noorteener Mathias tõstab toole laua äärde. Kostab vali koputus paremalt tagaseina uksest, aga noorteener ei võta seda kuuldavakski. Alles kui uks hakkab mürtsuma, läheb ta aeglasel sammul avama.)

NARR *(astub sisse, kummaski käes haruline küünlajalg süütamata küünaldega; valgete juustega, kõhn ja kortsunud nägu; räägib vanainimeslikult pisut sosinal ja tödinal, siiski arusaadavalt; samm käbe, kuid kangete liikmete tõttu lohisev).* Miks sa kohe ei avanud, kui ma koputasin?

NOORTEENER. Aulik narr, kuidas said sa koputada, kui sul kummaski käes oli raske küünlajalg?

NARR. Jalaga, sa ninatark noorteener.

NOORTEENER. Aga ma ei võinud ometi teada, et aulik narr taob jalaga kuningakojas vastu ust.

NARR. Pea siis meeles, sa noorteener: seda võivad kuningakojas ainult kuningas ja tema narr.

NOORTEENER. Kuningakojas peab alati teine käsi koputamiseks vaba olema, nõnda on käsk.

NARR. Nõnda on õpetus, mitte käsk. Aga ükski kuningas ja narr ei võta õpetust. Käsk on, et noorem peab vanemale avama.

NOORTEENER. Ma ei võinud teada, et ukse taga on vanem, ja sellepärast pidin ma oma seisusele, oma teenriaule mõtlema, mis on ka narri au. Mitte iga nāraka pärast kohe joosta, ütled sa ise alati. Las jooksevad ja lõmitavad teised kuningakojas, mitte teenrid ja narrid.

NARR. Õige, õige, väga õige! Las jooksevad ja lõmitavad teised. Las lõmitavad suured ja rikkad, mitte meie, kes oleme ausad teenrid, iseteadlikud kuninga sulased. Kuningas ise ütleb mulle alati: Joosep, mu auväärt vanateener ning narr, kaitse oma au, sest kuninga sulase au on ka kuninga enda ja tema koja au. Ülemad tulevad ja lähevad, sest ühel raiutakse pea otsast, teisele tehakse kaelakiike, kolmas saab vangirauad, neljas lastakse muidu niisama joosta, aga meie, teenrid, jääme. Sellepärast peame meie ülematele õpetama kuningakoja au ja seisust.

NOORTEENER. Kuningas loodab oma teenritele ja sulastele.

NARR. Kuningas loodab minule, oma vanateenrile ning narrile. See on tema kuningapõlve algusest saadik nõnda.

NOORTEENER. Oled siis sina juba nii kaua kojanarriks?

NARR. Õieti oleksin mina pidanud kuningas olema, aga saatusemäng otsustas teisiti. Kui me kuningaga alles noored olime, kangelast mängisime ja röövimisest elasime, siis ei teadnud keegi, kas või kes meist kuningaks saab. Meis oli ainult nii palju vahet, et mina mõtlesin ja kavatsesin, tema tegutses. Nõnda saigi temast ühel ilusal päeval kuningas ja minust kojanarr ning teener. Millalgi ütles kuningas selle kohta: tead, Joosep, on hea, et sa kuningaks ei saand, sul poleks ühtegi nii truud teenrit olnud, nagu oled sina, ja nõnda oleksime mõlemad võllas kõikunud.

NOORTEENER (*uskumatult*). Ütles kuningas tõesti nõnda?

NARR. Just nõnda! Aga nõnda räägib ta ainult minuga, sest meie oleme siin kojas üks. See on meie koda, kuninga ja tema narri koda. Olla narriks, see on auamet, sellepärast saangi ma ainult vanateenri palga. Narri mängin ma tasuta, kuigi narrimäng on kuningakojas raskeim osa.

NOORTEENER. Küll tahaksin mina kojanarriks saada!

NARR. Kõik tahavad seda, kuningas isegi tahaks mõnikord.

NOORTEENER. Tahaks kuningas seda tõesti?

NARR. Ja kuidas veel! Alles hiljuti ütles ta mulle: Joosep, kui sa teaks, kuis ma sind kadestan. Miks pole mina narriks loodud nagu sina! Aga ma lohutasin teda ja ütlesin: kuningas, see on jumala tahtmine. Troonil oskab iga teine istuda, aga mängida kojanarri, selleks on aru vaja. Kust võtta igale inimesele aru, kes tahab narriks saada!

NOORTEENER. Aga sa oled juba vana ja sured ära, kes saab siis kojanarriks?

NARR. Sureb narr, siis sureb ka kuningakoda. Viimase narriga kaob viimne kuningas.

NOORTEENER (*pilkavalt*). Narr, seda peaksid sa kuningale endale ütlema.

NARR. Olen juba öelnud.

NOORTEENER. Tegi see temale väga nalja?

NARR. Väga! Lubas lasta mul pea otsast raiuda, et näha, kas ühes minuga kaob ka tema. Aga kui ma talle ütlesin, et mina oleksin siis esimene narr, kes pea kaotab, ja et sel võiksid ometi saatuslikud tagajärjed olla, ütles ta: hea küll, Joosep, jätame pealegi sul pea otsa. Nõnda on see tänapäevani.

NOORTEENER. Kuningas on väga armuline.

NARR. Kuningas on ainult oma narri vastu armuline.

NOORTEENER (*astub akna juurde*). Kas võiks akna avada, kuumus tapab ära?

NARR (*ärevalt*). Jumalapärast, seda mitte!

NOORTEENER. Mis narritemp see siis jälle on?! Väljas on kõrvetav päike, sees on ahjud köetud.

NARR. See on kuninga käsk. Kuningal on külm, sellepärast. Kuningal oli juba kangelasepõlves mõnikord külm, nii et pidi magama kahe naise vahel.

NOORTEENER. Miks ei heida ta ka nüüd kahe naise vahele, tal on ju naisi küll?

NARR. Kuningal ei ole naist, kes teda soendaks.

NOORTEENER. Vaene kuningas! Nii palju naisi, aga ikka veel külm!

NARR. Jah, ühelgi narril pole põhjust kuningat kadestada.

NOORTEENER. Kas ehk kuninga külma küsimuseks ongi tänane koosolek?

NARR. Just selleks! Ma ütlesin kuningale, et ükskord peab ometi selle asja otsustama. Sest mõtle ometi: viimane pätt ja kerjuski leiab endale sooja urka, aga kuningas lõdiseb ise oma riigis. Iga narrigi mõistab, nõnda ei või see kesta.

NOORTEENER. Ma ei tahaks kunagi kuningaks saada, kui peaksin alati külmetama.

NARR (*irooniliselt*). Jumal on armuline, ta hoiab sind selle külma eest. Aga aeg on ukсед avada ja mina pean kuninga juurde tõttama. (*Pöördub minema, aga peatub ja ütleb:*) Ah jaa! Noorteener, mis öeldud, jääb meie vahele, sest see on riiklik saladus.

NOORTEENER. Pean meeles, et riiklik saladus. (*Avab parema seina ukse ja jääb uksest pisut tagapool kivinenult seisma.*)

HÜVEÜLEM (*tuleb esimesena, seisatab, vaatab ringi, näeb noorteenrit*). Miks on ruumid nii kuumad? Südasuvel ahjud köetud!

NOORTEENER. Härra vanateener ja narr käskisid kütta.

HÜVEÜLEM. Aga miks siis?

NOORTEENER. Seda ei või ma öelda, see on riiklik saladus.

HÜVEÜLEM. Mina olen riigi salanõunik, kuidas võib riigil minu ees saladusi olla.

NOORTEENER. Seda ei või ma teada, härra hüveülem.

KIRJAÜLEM (*astub sisse*). Mis pöörane kuumus siin täna on?

HÜVEÜLEM. Noorteener ütleb, kuumus olevat riiklik saladus. Narr käskinud ahjud kütta.

KIRJAÜLEM (*naerab*). Narr on ogaraks läinud. (*Teenrile.*) Kus ta ise on?

NOORTEENER. Härra vanateener ja narr läksid kuninga juurde. (*Ülemad vaatavad teineteisele otsa ja hakkavad naerma.*)

KIRJAÜLEM. Miks sina, noorteener, siin seisad?

NOORTEENER. See on minu seisis. Ma kaitsen kuningakoja au.

VÄEÜLEM (*astub sisse*). Kuningas on täna meid vist sauna kutsunud. Mul mädaneb munder selga, kui ma siia kauemaks jään. (*Naer.*) Milleks see teener siin?

HÜVEÜLEM. Ta kaitsvat kuningakoja au.

VÄEÜLEM. Sellest saab uus narr, kui vana sureb.

KARJAÜLEM (*tuleb uksest*). Kuningakojas on kuum, nii et võiksid lennata parmud ja kiilid, nagu väljaski! Mis see ometi tähendab?

HÜVEÜLEM, VÄEÜLEM, KIRJAÜLEM (*sõrm põiki suul*). Ts-s! Tasem! Riiklik saladus! (*Kõik naeravad peale teenri.*)

KIRJAÜLEM. Narr on käskinud ahjud kütta. (*Tuleb uusi inimesi.*)

VÄEÜLEM. Kas keegi teab, milleks meid kõiki täna kokku kutsutud?

VÄLISÜLEM. Oleks kuningas noorem, siis oleks ehk sõda loota, aga nüüd...

VARAÜLEM. ...tuleb ehk revolutsioon, sest kuningas on vana ja ajast maha jäänud.

SISEÜLEM. Maal valitseb rahu. Selle kuumusega pole võimalik mingit revolutsiooni läbi viia, olgu kuningas vana või noor.

KARJAÜLEM. Loomad sigivad hästi ja lendvat ning muid tõbesid on vähe.

PÕLLUÜLEM. Kunstsõnnikust on suur puudus, selleks oleme ehk siin.

VARAÜLEM. Kunstsõnniku pärast ei hakka ükski narr kuumaga ahju kütma.

HÜVEÜLEM. Aga ometi on narr käskinud seda teha.

VARAÜLEM. Noh, siis peab narrilt küsima, milleks me selle kuumaga siin. *(Avaneb üks tagaseinas pahemal; sisse astuvad kaks kirvemeest ja jäävad kummalgi pool ust seisma. Kõik pöörduvad sinna, oodates kuningat, aga sisse astub narr, süles vaip ja padjad. Liikumine. Tahetakse narrile vastu minna, aga see jääb tähtsalt seisma ja ütleb: «Kuningas tuleb!» Kõik tõmbuvad tagasi, jäädes ootama.)*

KUNINGAS *(suur, tüse, atleetilise kehaehitusega, kuid vana; pea kui kaalikas, aga seda ei näe, sest ta on kaetud karusnahku mütsiga; astub tätsates jalalt jalale, lähenedes aeglaselt kõrgendile, mis laua otsas; jalas kõrged pehmed soojad kingad, seljas suur kasukas, mille varrukatesse upuvad käed; kaelas sall. Kõrgendi juures võtab narr kuningal käe alt kinni ja aitab ta aujärjele, kus kohendab ta ümber padjad ja mässib jalad põlvini vaipa. Pärast seda jääb ta tooli taha seisma, mis varjab ta peaaegu täiesti. Noorteener väljub paremalt tagaseina uksest)*. Härrad ülemad, palun kohtadele asuda. Kel soe hakkab, ajagu kuub seljast maha, oleme ju isekeskis, tehke, nagu oleksite kodus.

NARR *(ilmub tooli tagant kuninga paremale käele)*. Kui kõrge koda kuued maha ajab, siis kaovad seisused, ametid ja au. Eriti on see hädaohtlik väeülemale ja ülempreestri.

KUNINGAS. Väga õige, narr, aga täna me ei vajagi ei seisust ega au, sest me oleme koos eraasjas, nii-öelda inimliku asja pärast. See pole see, mis rahva hüved, need olenevad seisusest ja aust. Mina kui kuningas olen teile rääkinud aastakümneid rahva hädadest, täna esimest korda tulen teie ette oma hädaga. Mul on külm, see on minu häda. Mul hakkab kord-korralt ikka enam külm, selles on asi. Mind ei soenda enam miski. Sellepärast lasksin ma teid, mu kõrged ülemad, kokku tulla, et aru pidada, kuidas saaks kuningas sooja. Olen küsinud teadmameestelt, nägijailt naistelt, soolapuhujailt, käekatsujailt, tähetundjailt, viinaltvaatajailt, aga keegi ei tea õieti, milles oht või abi. Üks ütleb, et hulkuv neer, teine — soolekeerd, kolmas — tardunud tuul, neljas, et pole sündinud õigel kuul, viies — elutee rist, kuues, et vähe joonud vist. Tahaksin nüüd kuulda teie arvamus. Kes vastab?

HÜVEÜLEM. Minul ja mu ametkonnal on tänini tegemist olnud ainult rahva hädadega, aga kuningad ei kuulu rahva hulka, sellepärast pole mul kogemusi.

KUNINGAS. Ka kuningad on inimesed.

ÜLEMPREESTER. Kuningas, see on hädaohtlik väärdõpetus, mille levitamine kuulub raskete kuritegude hulka. Troon ja kroon eeldavad loobumist inimlikkusest, see on rahva tahtmine.

VÄEÜLEM. Palun sõna!

KUNINGAS. Sõna on väeülemal.

VÄEÜLEM. Kui saaks tervendava sõja, siis oleks varsti kõigil soe — ka kuningal.

VÄLISÜLEM. Eile kirjutasime viimase naabriga igavese rahu lepingule alla. Iseasi, kui tuleks kodusõda.

SISEÜLEM. Olen kõik prohvetid ja kuulutajad vagaks teinud, pokri pistnud või maalt välja saatnud, pean ma nende libedale keelele uuesti voli andma?

NARR (*ilmub aujärje tagant*). Kuningas, milleks prohvetid ja kuulutajad, aitab sellestki, kui narr ja ülemad räägivad. Pealegi kõik paremad prohvetid ja kirjatundjad on demokraadid, nad hoiavad enamuse ja võimu poole. Kuis tahate neilt mässu loota? Kuningas peaks ülempreestrilt nõu küsima.

KUNINGAS. Ootame ülempreetri arvamust.

ÜLEMPREESTER (*tõuseb ja hakkab kuue nõöpe kinni panema; narr tõttab teda aitama*). Soe ja külm on jumala käes, oh kuningas. Peaks teda paluma. Rahvas tuleks pühakodadesse kokku kutsuda ühisele palvele. Kui see ei aita, siis teab ainult jumal ise, mis võiks aidata.

VÄEÜLEM. Jumalariigi asjad pole küll minu eriala, aga kui usklik inimene arvan ma, et üldisest palvest on rahval rohkem kasu kui kuningal sooja.

ÜLEMPREESTER. Aga sõjad tõukavad troonid ümber ja pühivad kuningakojad maa pealt.

KUNINGAS (*nukralt*). Kui on rahval häda, siis leiate ikka abi, olgu kõnede, mängude, söömingute, joomingute, paraadide ja rongikäikude korraldamisega või vanglate laiendamise ja tapakirve teritamise, aga kui kuningas teilt abi palub, siis peab ta tühjalt ära minema.

HÜVEÜLEM. Rahvast on kergem aidata kui inimest, oh kuningas.

KUNINGAS. Aga ehk tead sina, narr, mis võiks kuningat soendada?

NARR (*ilmub aujärje tagant kuninga paremale käele*). Terav tapakirves ravib kuningaid samuti nagu alamaidki, aga kahjuks pole meil veel kuningate tapakirve peavalitsust.

KIRJAÜLEM. Prohvetid on tapetud või maalt põgenenud, nüüd hakkab narr prohveti viisil rääkima.

SISEÜLEM. Narri suu tuleks sulgeda.

KUNINGAS. Narr on veel ainuke, kelle suust kuulen mõne inimliku sõna, kallis siseülem, sellepärast jäta narrile ta suu, et ta võiks jätkata.

NARR. Naine on mõnikord mehele niisama hea nagu tapakirves, sest mees, olgu ta kuningas või ori, on nõnda loodud, et naise käes on ta häda ja õnn, rõõm ja mure, pettumus ja lohutus, põrgupiin ja taevaõndsus. Ainult peab leidma õige naise.

KIRJAÜLEM. Narr räägib õigest naisest!

SISEÜLEM. Õigest naisest ja tapakirvest.

KUNINGAS. Teiste naisi me tunneme, eks kuulakem siis, milline peaks olema narri naine.

NARR. Sina oled vana, oh kuningas, ja ei tea naisest enam ühtigi,

sellepärast ei peaks see naine, kes su sülle istub, mehest ühtigi teadma, kui sa tahad temast sooja. Sinu naised on üleni võitnud ja õlitatud, nende kulmud on kaarde aetud, nende silmad süvendatud ja nende huuled tulipunaseks värvitud, aga ometi ei soenda nad sind. Miks ei taha sa õnne katsuda naisega, kes ei tea, mis on õli ja värv, mis puuder ja pumat, kel pole ahelaid kaelas nagu kurjategijal, võrusid käsivarres nagu mõrtsukal, rõngaid kõrvas või ninas nagu tigidal härjal?

KUNINGAS. Kas niisuke si naised on veel olemas?

NARR. Seda peaks kuningas küsima oma naisteülemalt, kirjaülemalt või ülempreestrit.

KUNINGAS. Minu naisteülem on naiste karjas, aga armas ülempreester, mis arvad sina narri naisest?

ÜLEMPREESTER. Oh kuningas, narri naist on raske leida. Igatahes pealinnas ja tema ümbruses pole ainustki niisukest naist.

KUNINGAS. Kuuled sa, narr, naiste pärast võib su kuningas kõngeda kui kärnane koer, kel pole ulualust. Narr soovib ikka seda, mida meie oma maapind ei kannu. Kas pean ehk nimetama uue ülema, kes hakkaks kasvatama narri naised?

NARR. Uuest ülema pole lugu, aitab mõnest rektorist, direktorist või inspektoristki.

ÜLEMPREESTER. Ei aita ei rektor ega inspektor, seni kui on endine hüveülem. Sest vaata, oh kuningas, suured hüved hellitavad inimese ja hellitus toob tühjad hõimud. Rahvast peab kasvatama ja õpetama lihtsusele, ainult see koristaks naistel rõngad ninast, ahelad kaelast ja vereva värvi huulilt.

HÜVEÜLEM. Palun sõna!

KUNINGAS. Sõna on hüveülemal!

HÜVEÜLEM. Armuline kuningas, sul on demokraatlik riik ja rahvas ja sellepärast peavad alamaid elama nagu ülemad. Kui nüüd ülemad prassivad, nagu poleks ülempreestrit ja ususeadust olemaski, siis peavad ometi alamaid sedasama tegema ja mina kui hüveülem tunnen püha kohustust selle eest hoolitseda, et alamaid võiksid elada nagu ülemad. Ometi arvan ma, et peahäda pole hüves, vaid hariduses, sest see on see haputainas, mis...

KIRJAÜLEM (*vahel*). Mina protesteerin!

KUNINGAS. Mille vastu sa protesteerid, seltsimees kirjaülem?

KIRJAÜLEM. Mina protesteerin harimatuse vastu, sest hüveülem on harimata inimene — ta ei tunne kreeka ja ladina keelt. Tema arvab, et ohlokraatia...

HÜVEÜLEM (*hüüab vahel*). Seltsimees kirjaülem, seda sõna hääldatakse inglise keele järgi aristokraatia! (*Naer.*)

KIRJAÜLEM. Hüveülem ei oska veel ohlokraatiat aristokraatiastki eraldada.

HÜVEÜLEM. Kultuurilises demokraatias on see tõepoolest raske. (*Naer.*)

KUNINGAS (*tõstab kasukakäise, vaikus*). Mu härrad, asja juurde. Sõna on hüveülemal, kes tahtis rääkida hariduse haputainast.

HÜVEÜLEM. Hariduse haputainas laostab kõlbluse. (*Hüüded: «Kuulge,*

kuulge! Häbi! Tohoh!») Ülempreester annab rahvale usu...

ÜLEMPREESTER (*vahele*). Usu annab jumal.

HÜVEÜLEM. Ükskõik: usu annab jumal, aga kirjaülem kitkub teda oma tarkusega nagu surnud kana ja järele jääb ainult ebausk. Kas võib või tohib haritud demokraat olla ebausklik?

NARR. Seda võib ainult haritud aristokraat, oh kuningas! (*Naer.*)

HÜVEÜLEM. Seda võib ainult narr ja...

NARR (*vahele*)... ja kuningas, härra hüveülem.

ÜLEMPREESTER. Kuningas peaks üldsuse huvides oma narri taltsutama.

SISEÜLEM. Toetan ülempreestrit, muidu ei või ma korra eest vastutada.

KUNINGAS. Kirjutatud on: ei pea härja suud siduma, kes pahmast tallab. (*Naer.*) Palun hüveülemat jätkata hariduse haputainast.

HÜVEÜLEM. Usk ütleb, et inimene on püha ja igavene ja sellekohaselt ehitatakse templeid ja muid kodasid, rajatakse teid ja sildu, luuakse kunsti ja kirjandust. Aga kirjaülem laseb õpetada kõrgeis ja madalais koolides, et inimene tuleb putukast, elab putukana ja sureb kui putukas. Ja et kõik seda usuksid, siis kirjaülem käsib valmistada aineid, mis võivad hävitada mitte ainult inimese enda, vaid ka kogu selle poripiisa, kus asub sinu troon, oh kuningas. Ma olen rääkinud.

KUNINGAS. Kirjaülem, tahad sa end kaitsta?

KIRJAÜLEM. Ma juba ütlesin, oh kuningas, hüveülem on harimata inimene, kes pole Homerost algkeeles lugenud, muidu ta teaks, et inimene on umbrohi, mida ei suuda hävitada ta isegi. Pealegi on inimesega nõnda, et kui üks midagi teeb, siis teeb teine kohe midagi otse selle vastu. Miljonid murravad sajandeid pead, et mõnda masinat käima panna, aga niipea kui see sündinud, kargavad kõik targad nüket otsima, kuidas iga narrigi võiks sama masina seisma panna. Üks leiab lõhkeaine, teine abinõu, mille varal leitud aine leidja enese õhku laseks. Üks avab rahva rikkuse allikad, teine süsteemi, kuidas rahvas rikkusest hoolimata aina suuremasse viletsusse langeb. Otsustagu nüüd kuningas ise, kas selline loomake võib kellelegi hädaohtlikuks saada. Ja mis puutub ususse, siis sellega on nõnda, et kui inimene hülgab mõne vana usu, siis võtab ta asemele vähemalt kaks uut. Seega ei suuda keegi usku hävitada.

ÜLEMPREESTER. Just minu arvamine. Inimene vahetab sõnu, mitte mõisteid, ja uute sõnade arv kasvab meil, jumal tänatud, suure kiirusega. Nii et usu ja kleidimoodide pärast ei maksa kuningal põrmugi muretseda.

KIRJAÜLEM (*jätkates*). Mis aga naistesse tõesti laostavalt mõjub, on hiilgavad mundrid, mis lähevad aina hiilgavamaks. Selles patustab kõigepealt seltsimees väeülem, kes on koondanud palgasõdurid kuningalinnas ja tema ümbrusse.

VÄEÜLEM. Kuningas, palun sõna!

KUNINGAS. Kirjaülem las lõpetab enne.

KIRJAÜLEM. Sest naine on kui harakas, kelle silmad löövad särama, kui näeb midagi hiilgavat. Haritud või harimata, ikka teeb ta mõne sõna, kivi, metallitüki, heli, riideräbala või inimese oma ebajumalaks.

NARR. Kirjaülemat võib uskuda, oh kuningas, sest temal on kõige toredam naine. Kui ma sellelt tema toreduse põhjust küsisin, ütles ta: minu mehele meeldib tore naine, sest see on haridus. (*Naer.*)

VÄEÜLEM. Kuningas, mina palusin sõna, aga sa lased rääkida narril.

KUNINGAS. Narride ja naiste suud ei suuda kuningadki sulgeda. Aga palun, härra väeülem.

VÄEÜLEM. Eks ma ei ole kuningale juba ammugi öelnud, et sõda peab tulema, sõda on paratamatu, muidu läheb meie rahvas ihu ja hinge poolest hukka. Kuningas teab isegi, et sõduril peab olema kas viin ja veri või viin ja naine, üks kahest. Aga verd pole juba ammugi olnud, nõnda siis on naised. Kirjaülem eksib, kui ta Homerose põhjal arvab, et see tuleb uutest mundritest: see on sellest, et ei tule sõda. Naised ei sigi enam või nad kannavad ainult tütreid ilmale. Andke meile tervendav sõda ja kohe tulevad poisid kui purikad. Et aga sõda oleks võimalik, selleks vajame uut välisülemat ja aktiivset välispoliitikat.

VÄLISÜLEM. Minul pole sõja vastu midagi, sest sõda on diplomaatidele puhkuseks. Sellepärast algavadki sõjad suvel: diplomaadid sõidavad merre või tervisveele. Aga siseülem väidab, et sisekord pole sõjaks soodus.

SISEÜLEM. Seltsimees välisülem eksib. Minul on kõik varutud, olgu välis- või kodusõjaks. Umbusklik on varaülem.

VARAÜLEM. Mina olen nõus sise- ja välissõjaga, ainult korraldage välis- või siselaen, viimane energiliselt ja kullas, sest paberit võin isegi trükkida.

VÄEÜLEM. Kuldse vabatahtliku siselaenu võib ometi siseülem teostada, muidu ei mõista ma, milleks see asutus olemas.

KUNINGAS. Kuuled sa nüüd, narr, mis kõik peaks enne tegema, kui oleks lootust sinu soovitatud naist leida. Kõigepealt peaksin uue valitsuse nimetama.

NARR. Ja uue kuninga. Aga see on tühine asi. Pane ainult kirjaülem ülempreestriks, väeülem siseülemaks, välisülem varaülemaks, narr kuningaks ja vastupidi ning kõik on korras. Ja kui mina oleksin kuningas, siis laseksin ma ilma pikemata kogu riigi läbi otsida, kas ehk ometi ei leidu kusagil meheküpset naist, millist narr soovitab. Alles siis, kui otsimine nurjub, korraldaksin vabatahtliku sise- ja sundusliku välislaenu ning alustaksin sõda, nagu tegid seda roomlased püha Helena pärast.

KIRJAÜLEM. Asjalik märkus teadusliku tõe jaluleseadmiseks: esiteks mitte roomlased, vaid kreeklased ehtasid Helena pärast suure puuhobuse ja teiseks see Helena polnud sugugi püha, vaid abielurikkuja naine. (*Vahelehiüie: «Kuulge ometi, kirjaülem vaidleb narriga!»*)

NARR. Aga milleks kirjaülem seda Helenat siis lastele koolis õpetab?

KIRJAÜLEM. Sellepärast, et see on haridus.

NARR. Kuuled, mu kuningas, kirjaülem ütleb, et abielurikkumine on haridus.

ÜLEMPREESTER. Armas narr, kes sa seisad troonile kõige lähemal, haridusega on sama lugu nagu pühadusegagi — need on üpris muutlikud asjad ja tänini pole ükski elav hing suutnud otsustada, kumb neist on suurem ebausku. Jumal üksi teab seda.

KUNINGAS. Härrad ülemad, ühes narriga räägite kõigest, mitte aga sellest, milleks siin olete: teie kuningal on külm. Sellepärast meie käsk siseülemale: naine otsida, nagu narr seda soovitab. Täiendavad teated ja juhatused vastu võtta narrilt. Väeülem on kohustatud kogu jõuga siseülemat tema toimingus toetama.

SISEÜLEM. Palun veel kord sõna.

KUNINGAS. Räägi, kallid siseülem.

SISEÜLEM. Selle asemel, et politsei ja sõjavägi liikuma panna, võiks asja usaldada propaganda peavalitsuse hoolde, las tema kuulutab ja otsib, sest tema oskab ei millestki ikka midagi teha.

ÜLEMPREESTER, VARAÜLEM, PÕLLUÜLEM, VÄLISÜLEM. Palun sõna!

KUNINGAS. Sõna on ülempreestril.

ÜLEMPREESTER. Juhin veel kord kuninga tähelepanu sellele, et tänini on olnud kiriku ainuõiguseks trooni ja krooni heaks propagandat teha, aga nüüd liiguvad rahva seas mingisugused ilmalikud jutlustajad vaimulike kõrval, nagu oleks tulemas ilmalik kirik pattude andestamise lehtede müügiga.

VARAÜLEM. Mina hoiatan kuningat propaganda eest, sest tänini on seda vahendit kasutatud ainult rahva maksukoorma ja kohustuste suurendamiseks. Kui hakatakse propaganda peavalitsuse kaudu narri naist otsima, siis arvaks kogu rahvas, et tuleb uus maks — maks meheküpsete naiste näol, kes veel mehest ei tea. Ja et uuest maksust vabaneda, tehakse viimased meheküpsed ja isegi ebaküpsed naised kohe meheteadjaiks, sest rahva sõgedus on suur. Pealegi kui asi jääb politsei ja sõjaväe hooleks, pole karta uusi kulusid, aga niipea kui panna rakkesse propaganda, tulevad kohe erisummad. See on kõik, mis mul öelda.

PÕLLUÜLEM. Propagandaga kuningale naist otsida tähendaks viimaste naiste maalt linna meelitamist. Aga kuna praegugi maad jäävad sööti tööliste puudusel ja rahvas elatab end soodes ja rabades, mida riik temale kuivatab ja harib, siis võiks uus naiste vool linna, kus neid niikuinii ülearu, riigile saatuslikuks saada.

VÄEÜLEM (*vahele*). Ülearused naised on kõlbluse kaitsevalliks noorte nekrutite vastu, kes tulevad iga aasta kuningalinnas. See on pahe, mis sünnitab vooruse.

PÕLLUÜLEM (*jätkates*). Seltsimehel väeülemal võib õigus olla, aga naisi on kuningalinnas ometi nii palju, et ma imestan, miks nad ei nõua mitmenaisepidamist.

KARJAÜLEM. Sellepärast, et see toimub teatud loomade juures ilma nõudmata. Aga et maal sureb pörssaid aasta-aastalt ikka rohkem kõhutõppe ja et lehma õpivad lüpsma mehed, siis jumal hoidku propaganda eest naiste seas, muidu tuleb meil pörsastest ja piimast samuti puudus kätte nagu inimeselastestki.

KUNINGAS. On veel mõnel midagi öelda? Ei ole? Siis on meie otsus endine: narri soovitatud naise otsimine siseülemale kohuseks teha, narr nõuandjaks, ülempreester eestpalvetajaks, et asja soodustada. Lõpp. (*Tõuseb*

aujärjelt, kuninga eeskujul tõusevad ka teised ja kummardavad. Kuningas lahkub narri saatel. Kirvemehed kaovad. Kõik hakkavad lahkuma.)

VÄEÜLEM (*siseülemale; mundrit selga ajades*). Oli see vast saun! Maailmasõdagi ei või hullem olla. Mürgised gaasidki ei puudunud.

KIRJAÜLEM (*ligi astudes*). Mis parata, seltsimees väeülem, kultuur pole veel nii kõrge, et elu ilma mürgiste gaasideta oleks võimalik. Elu hävitamisegagi ei saada enam ilma mürgiste gaasideta hakkama. Sellest teeme lihtsa järelduse: kultuur peab olema mürgiste gaaside poolt.

VÄEÜLEM. Muidugi, seltsimees kirjaülem, aga mis või kes on sel juhul kultuuri poolt? (*Pöördub ja lahkub. Kirjaülem seisatab üürikeseks, läheb siis ülempreestri juurde, kes liigub ukse poole.*)

KIRJAÜLEM (*ülempreestri; need kaks on viimased. Nende kahekõne ajal ilmub noorteener, aga nähes ülemaid, jääb postina ukse alla seisma*). Armas ülempreester, mina annaksin teile nõu siseülemat propaganda asjus mitte puudutada, muidu võetakse kirik kirjaülemalt ja antakse siseülema käsutusse.

ÜLEMPREESTER. Aga mina ei või ometi oma igivanadest õigustest vaikides loobuda.

KIRJAÜLEM. Jah, mis teha, kallid ülempreester, aga kojaringkonnis levib veendumus, et usuasjad ei kuulu üldse kirjaülema valdkonda, sest usku ei peeta enam ei hariduseks ega ka vaimu- või hingeteaduseks. Usk on iga inimese eraasi, aga inimeste eraasjadega tegeleb siseülem.

ÜLEMPREESTER. Usk uurib jumalat, aga mis on siseülemal jumalaga tegemist?

KIRJAÜLEM. Armas ülempreester, just jumala küsimus allubki uusimal ajal siseülemale. Millalgi otsustasid selle küsimuse sina, ülempreester, siis tegi seda rahvas lihtsa häälteenamusega, nüüd siseülem konstaablitega. See on usuteaduse frenoloogia. Sellepärast, armas ülempreester, saagem mõistlikuks, muidu võime muutuda siseülema propaganda peavalitsuse osakonnaks, sest propaganda on uus alkeemia, mis õpetab ei millestki kulda tegema.

ÜLEMPREESTER. See on uskumatu! See on kuulmatu!

KIRJAÜLEM. Jah, sinu seisukord on raske, armas ülempreester. Sa oled harjunud ainult võimatuid asju uskuma, sellepärast tekitavad võimalikud asjad sinus sügavat umbusku. Sina ei suuda näha, et kultuurilises ühiskonnas otsustab jumalate küsimuse ikka politsei, mitte usk, nagu ka ajaloolise tõe määrajaks pole faktid, vaid rahvuslik luule. (*Väljuvad viimaseina. Alles nüüd tuleb noorteenrisse elu ja ta läheb suleb ukse ülemate järel.*)

NARR (*ilmub tagaseina uksest pahemalt, seisatab, nuusutab, kirtsutab nina, kärsitult*). Noorteener, ava ruttu aknad, ära rikkusid teised, mädandid, luhi puha.

NOORTEENER (*kirtsutab ka nina ja tõttab halvustaval näol aknaid avama*). Jah, ise kõik suured ülemad, aga rikuvad kuningakoja õhku.

NARR. Pööbel, sellepärast. Aga pole imestada, nad pääsevad ainult harva kuningakotta.

NOORTEENER. Ja sedagi meie kaudu!

NARR. Kahju, et sa ei näinud, kuis nad oma kuued seljast maha ajasid. On aga tõbrastel viisakus: kuningas karunahka kasukas, nemad särka.

NOORTEENER. Jah, ülempreestergi ajas hõlmad laiali.

NARR. Kust sina seda tead?

NOORTEENER. Vahtisin kogu aeg läbi lukuaugu. Selja võttis haigeks, nagu oleksin pool päeva palavaga rukist lõiganud.

NARR (*halvustavalt*). Ükski narr ei vahi läbi lukuaugu.

NOORTEENER. Narril pole seda vajagi, sest narr seisab kuninga juures. Aga kas sa ei ütleks mulle, kust sa tulid mõttele, et vaja leida niisuke naine?

NARR. See on saladus.

NOORTEENER. Seda ma arvasin kohe, sest ka minul on selles asjas oma saladus.

NARR (*huvitatult*). Sa ehk tead meheküpset naist, kes mehest ei tea?!

NOORTEENER. Just nii, aulik narr.

NARR. Mis sa nõuad oma saladuse eest?

NOORTEENER. Sinu saladuse ja pärast su surma kojanarriks.

NARR. Hea küll! Minu saladus: ma käisin kaardimoori juures, kes ennustab ülempreestrile.

NOORTEENER (*imestanult*). Ah ülempreester käib ka kaardimoori juures!

NARR. Seda teeb iga haritud inimene.

NOORTEENER. Lõpuks kuningas ka?

NARR. Ei, kuningas ei lähe kaardimoori juurde, vaid kaardimoor tuleb tema juurde ja siis nimetatakse teda horoskoobiks.

NOORTEENER. Ja see horoskoop ütles sulle, et peab olema naine, kes mehest ei tea?

NARR. Ta ütles: läbi villase siidi raudnõgestega kolmel neljapäeva õhtul kuu valgel vihelda või meheküps naine, kes mehest ei tea. Seda ütles ta ainult minule, ei ülempreestrile ega kuningale endalegi, ütles sellepärast, et ta armastab narri. Noh, ja mina otsustasin, et naine on kuningale mugavam kui raudnõgesed kuu valgel. Liiatigi meie vabrikud ei tee villast siidi, ainult paberist, aga raudnõgeseid ja kuuvalgust on meil küll. Kuuvalgust ja naisi, ainult et meil on sunduslik haridus, mis paneb naisedki teadma. Aga inimene on niisuke, et kui ta juba midagi teab, siis ta tahab veel midagi teada ja lõpuks tahab teadja naine mehestki midagi teada, selles on häda.

NOORTEENER. Minul on naine, kes ei tea mehes aga midagi.

NARR (*rõõmsalt*). Inimene! Mathias! Sul on niisuke naine! Sa oled targem kui kaardimoor! Sunduslik haridus ja niisuke naine! Mis on ta nimi?

NOORTEENER. Angela.

NARR. Angela! Jumalik! Ja sa tead, kus ta elab?

NOORTEENER. Tean.

NARR. Ja sa oskad sinna teed juhatada?

NOORTEENER. Kas või pimesi.

NARR (mõttes). Aga ei, ei, ei! Seda ei või! Õige! Seda ei või milgi tingimusel!

NOORTEENER. Mida ei või?

NARR. Politseid juhatada, sest see küsib kohe: mis haridus? kus õppinud? mis lõpetanud? Ja kui leiab, et pole haridust, pole õppinud, pole lõpetanud, siis tüdruk kirjaülesandele kätte ning seal mõni antoloogia professor hakkab talle tähti õpetama. Sellepärast, tead, Mathias: mina annan sulle kuninga pitsoriga kirja ja mehed ning sina ise lähed tood selle naise ära, kes mehest ei tea. Kui täidad oma ülesande hästi, pandin sulle oma pea, et saad kojanarriks, ainult mina las enne suren või lähen pensionile.

NOORTEENER (*sirutab käe*). Oleme rääkind! Mina toon Angela, kui saan kojanarriks. Aga kas sa pead oma sõna?

NARR. Narr on tänapäev veel ainuke inimene, kes sõna peab.

TOATÜDRUK (*tuleb tagaseina uksest pahemalt*). Kuningas kutsub vanateenrit ja narri.

NARR. Kahte korraga?

TOATÜDRUK (*naerdes*). Mõlemat. (Narr lahkub, toatüdruk tahab temale järgneda.)

NOORTEENER (*haarab toatüdrukul käest, tõmbab ta tagasi ja lükkab jalaga ukse kinni*). Klaara!

TOATÜDRUK. Lase mind! Mul pole aega!

NOORTEENER. Ainult silmapilguks! (*Tahab tüdrukut suudelda.*)

TOATÜDRUK (*vabastab enese naerdes; tõsiselt*). Palun väga! Pane enne tanu alla, suudle siis.

NOORTEENER. Suudelda võib ikka ilma tanuta.

TOATÜDRUK. Ei või, praegu ei või, sest aeg on niisuke. Nii kui lased suudelda, kohe tahetakse rohkem, ja kui on rohkem, siis üldse tanu alla ei saa.

NOORTEENER. Sa ju kord lasid end suudelda.

TOATÜDRUK. Noh, ja aitab! Pealegi oli see pimedas ja peaaegu vägisi.

NOORTEENER. Aga mõni teine võib valgeski.

TOATÜDRUK. Oled sina siis mõni teine? Mõni teine on kuningapoeg, ülem või ülempreester. Siis muidugi. Mõni teine on teisest soost ja seisusest.

NOORTEENER. Ära tühja kiitle ega uhkusta! (*Haarab tüdruku käe.*) Klaara, ma palun, üksainus kord, üksainus suudlus, muud midagi. Kogu kuningakojas pole midagi ilusamat ega magusamat kui sinu suu.

TOATÜDRUK. Mu suu on värvitud.

NOORTEENER. Nõnda on ta veel ilusam. Nõnda on ta nagu antoloogia professori tütre suu, nagu kuninga emanda suu.

TOATÜDRUK. Kes on see professori tütar? Kust sina teda tunnud? On ta ilus?

NOORTEENER. Noor ja ilus.

TOATÜDRUK. Minust noorem?

NOORTEENER. Noorem, aga mitte nii ilus; keegi pole nii ilus kui sina ja kellelgi pole seda oskust ja olemist mis sinul.

TOATÜDRUK (*meelitatult*). Mathias, kas ma ikka tõesti sulle nõnda meeldin? Ma kardan hirmsasti, et sa oled paljas suksutaja nagu teisedki, kes ei pane tanule paelu taha.

NOORTEENER. Mina panen, panen pikad paelad, usu, kallid Klaara.

Panen kohe, kui saan aukõrgendust.

TOATÜDRUK. Saad sa siis aukõrgendust?

NOORTEENER. Saan ilmtingimata! Saan kojanarriks, küll sa näed.

TOATÜDRUK. Ja võtad mu ää?

NOORTEENER. Võtan su ää ja viin ülempreestri juurde õnnistada, kui saan narriks, sest siis kuulume koja ringkonda.

TOATÜDRUK (*langeb andumusega mehe käte vahele. Suudlevad*). Aga ütle, kallis, mis eest sa saad aukõrgendust?

NOORTEENER. See on saladus.

TOATÜDRUK. Mathias, minu ees ei või sul enam saladusi olla.

NOORTEENER. Ma toon kuningale naise.

TOATÜDRUK (*nokkivalt*). Võrukael niisuke! Teised hangeldavad piirituse ja siidiga, aga sina naistega! Kuningas on ju vana, temale aitab karunahka kasukastki

NOORTEENER. Ei, kallis Klaarake, kuningale aitavad ainult raudnõgesed või naine, kes mehest ei tea.

TOATÜDRUK (*vabastub nagu nõelatult mehe embusest*). Siis too talle raudnõgeseid, aga mitte seda naist. Mina ei taha, et sa tood naise, kes mehest ei tea ja on minust noorem. Sina tood selle naise iseenda pärast kuningakotta. Sest kuningas on vana.

NOORTEENER. Vannun sulle, Klaara, et toon ainult kuninga pärast.

TOATÜDRUK. Ära vannu, Mathias, ma ei usu sind, sest ma tean, sina ise armastad seda naist, kes mehest ei

NOORTEENER. Ei armasta, enam ei armasta!

TOATÜDRUK (*nuttet*). Armastad ikka veel! Ma tean, et armastad!

NOORTEENER. Jumala eest, ei armasta! Nii kui nägin sind, enam ei armastanud. Nüüd armastan ainult sind, Klaara. Tema on harimata, aga sina oled haritud, sellepärast armastan sind. Mis teha harimata naisega kuningakojas. Siin võib ainult kuningal endal olla harimata naine.

TOATÜDRUK (*õnnelikult ja liigutatult*). Meeldib sulle tõesti haridus, Mathias, kallis?

NOORTEENER. Kui sa muidu ei usu, siis tule õhtul minu tuppa, ma näitan sulle, kui palju mul on õlised, pumateid, briljantiine, puudreid, lakke, kreeme, kääre, viile, harju, kammisid, lõkse, nõelu ja tilku sissevõtteks ja määrdeks.

TOATÜDRUK (*kurjustavalt*). Aga Mathias, kes raiskab meeste hariduse peale nii palju! Sellele peab lõpp tulema, kui me abiellume.

NOORTEENER. See kõik ei maksa mul pennigi. Kuningakojas on haridus maksuta.

TOATÜDRUK (*kelmikalt, hellatavalt*). Sina viimane võrukael! Sina varastad kuninga emandad paljaks päise päeva ajal. Õhtul tulen ma tingimata. Nägemiseni, kallis, kallis, kallis. (*Suudleb meest ja põgeneb uksest.*)

(*Eesriie.*)

TEINE VAATUS

(Õhtul mägedes. Kaljuseina varjul onn, mille taga mäed tõusevad hariharjalt kuni lumiste kõrgusteni, kus helendab alles päike. Kostab karjapasun, koerte haukumine, kellade helin.

Onni ees harkjalgade vahel pada tulel, mida kohendab ANGELA, istudes kolmejalgsel järil ja kergitades vahetevahel kaant, et pajas midagi segada ja maitsta. Onnist pahemal hakkab mägedes keegi laulma igatsevat armulaulu. Angela kargab järilt, puulusikas käes, mille tõstab nagu päikesevarjuks või viipeks, aga ometi ei viipa, sest silm ei märka nähtavasti kedagi. Vähe aega vahtinud, pöördub uuesti tule juurde, paneb lusika pajakaanele, kohendab tuld, murrab hagu ja paneb paja alla, istub järile, selg sinnapoole, kust kostab laul. Tüdruk jääb nõnda istuma ka siis, kui KARLO ilmub pahemale kaljule, kus lõpetab oma laulu. Vaikus.)

KARLO *(hüüab)*. Angela!

ANGELA *(pöördub järil hüüdja poole)*. Laula veel, Karlo, laula millegist, mis on kaugel.

KARLO. Kas sa mind alla ei kutsugi?

ANGELA *(pooltõsiselt, poolnaljatades)*. Ei, Karlo, isa ja ema pole kodus.

KARLO. Aga kui ma siiski tulen?

ANGELA. Ei, sa ei tule mitte, sest siis oleks meie vahel kõik lõpetatud.

KARLO. Sellega sa mind ei hirmuta, meie vahel pole ju midagi veel alandki.

ANGELA. Armas aeg! Aga miks sa siis laulad õhtuti nii ilusasti? Miks sa laulsid täna, miks eile? Kunagi pole mul olnud nii ilusaid unenägusid kui sest saadik, kus sina nõnda laulad.

KARLO *(liigutatult)*. Angela, kui sa teaksid, kuidas su hääl heliseb ja kui ilusad on su sõnad siit ülalt kuulates.

ANGELA *(naerdes)*. Sellepärast jää kõrgele üles, mu poiss. Mine kõrgemale ja kaugemale, et mu sõnad oleksid veel ilusamad, hääl veel helisevam. Aga sinu hääl meeldib mulle lähedalt rohkem kui kaugelt.

KARLO *(rõõmsalt)*. Angela, ma tulen siis alla su juurde.

ANGELA. Ma juba ütlesin, et vanemaid pole kodus.

KARLO. Sa oled südametü, Angela. Tee tingimused, mis tahad, aga luba mind alla tule juurde.

ANGELA. Sa tead, Karlo, tuli on püha, sellepärast mine paremalt ümber suurte kaljude, ja kui jõuad siia, siis istu nõnda, et püha tuli oleks meie vahel.

KARLO. Sa heidad minuga ainult halba nalja. Sest kui ma läheksin paremalt ümber suurte kaljude, jõuaksid su vanemad enne pärale kui mina.

ANGELA. Nõnda see peabki olema. Pole viisakas, et võõras noormees külastab üksikut tütarlast hilisel õhtul.

KARLO. Veel pole nii hilja. Näe, päike kuldab alles lumiseid mäeharju. Ja ma vannun sulle kõigi pühakute nimel, et ei sünni miskit halba, kui sa lubad

mu tule äärde. Mind piinab täna mingi õudne aimdus, nagu peaks täna öösel kogu maailm nende mägedega hukkuma.

ANGELA (*püsti karates*). Karlo! Siis tunneme ühtemoodi. Ka mina aiman midagi hirmsat. Ma piinlesin kogu päeva. Kui ma sinu laulu kuulsin, mõtlesin ma: seal see ongi — Karlo tuleb ja ma olen üksi.

KARLO. Aga mina unistasin lauldes, kuis ma sinu juurde tulen ja kuis me kahekesi istume lõkendava tule ääres. Ja äkki viirastus mulle, et me polegi kahekesi, vaid et meie ümber mängivad lapsed, lakkis peadega nagu sinagi.

ANGELA. Näed nüüd, Karlo, sind ei või koguni mitte alla lasta, sina räägid ühte, aga kavatsed teist. Sest kust tulevad lapsed, kui me istume, nii et püha tuli põleb meie vahel? Tähendab sul on kurjad mõtted.

KARLO. Ei, Angela, ei! Sest kuula lõpuni: nii kui nägin lapsi, tundsin suurt valu südames, et need lapsed ei tule kunagi. Mitte eluilmaski!

ANGELA. Nii et püha tuli jääbki meie vahele?

KARLO (*nukralt*). Tuli jääb minu südamesse ja meie vahele, sellepärast ongi mul nii raske.

ANGELA. Siis sa võiksid küll alla tulla ja teisele poole tuld istuda. Aga ära vaata mulle enne otsa, kui oled minust ja tulest mööda. Lubad sa seda?

KARLO. Luban, Angela, ainult lase mind oma juurde.

ANGELA. Noh, eks tule siis pealegi, nii et ma näeks, kas sa ka oma sõna pead.

KARLO. Mina pean sõna. (*Hakkab tulema, kadudes üürikeseks vaataja silmist ja ilmudes siis pahemalt. Angela seisab tule ääres, pöördudes silmadega Karlo poole, kui see läheb temast ja tulest mööda ning istub hagude juurde paku otsa. Angela langeb nagu nukralt longu ja istub järile, võtab pajakaanelt lusika ja segab suppi.*)

KARLO. Siin ma nüüd olen.

ANGELA (*nagu mossitades*). Seda ma näen, aga kuidas ma saan nüüd hagu kätte, kui ma ei tohi pühast tulest mööda tulla?

KARLO (*kargab püsti*). Luba, et mina sulle haod üle tule kätte ulatan.

ANGELA (*endiselt mossitades*). Ma pole harjunud, et mind teenitakse, liiatigi et mind teeniks mõni mees. Ja hagu üle tule andes võiks midagi patta pudeneda, sest pajakaanel on laiad praod.

KARLO (*paluvalt*). Ära ole minuga kuri, Angela, mu süda on muidugi raske ja meel kurb. Pealegi ega sina pole ju lubadust andnud, et sa tulest mööda ei tule, nii et sina võid tulla, ainult mina ei tohi.

ANGELA (*rõõmsalt*). Küll oled sa kaval!

KARLO. Mina ei ole kaval.

ANGELA. Kuis sa siis muidu oskaid seletada, et mina võin tulest mööda tulla ja hagu võtta.

KARLO. Ma armastan sind, Angela, sellepärast. Kui ma armastan, siis tulevad mul ikka head mõtted.

ANGELA. Aga ma ikkagi ei julge hagu võtta, sest ma kardan, et kui tulen võtma, siis sünnib midagi.

KARLO. Tule julgesti, küll sa näed, ei sünni midagi.

ANGELA. Sinu sõna peale, Karlo. (*Läheb, komistab hagudesse ja kukuks, kui noormees ei võtaks teda oma käte vahele. Angela ootab üürikeseks anduvalt, nagu peaks temaga midagi sündima, aga kui ei sünni, ütleb ta teeseldud etteheitega.*) Karlo, mis su arusse tuleb?!

KARLO. Sa pidid ju kukkuma.

ANGELA. Mis sest, et pidin. Las ma kukun. Ma olen ennegi kukkunud. Kui kaua mõtled mind nõnda hoida?

KARLO. Angela, mu elu-unistus!

ANGELA. Lase mind lahti, vanemad võivad tulla.

KARLO. Ma hoiaksin sind nõnda igavesti.

ANGELA. On see sinu sõnapidamine? Sa ju kinnitasid, et minuga ei sünni midagi.

KARLO. Ükskord peab see ometi sündima.

ANGELA. Sa ju ise ütlesid, et see ei sünni kunagi, ja sellepärast saan ma kurjaks, kui sa mind lahti ei lase. Tuli kustub paja all ära, ma pean hagu murdma.

KARLO (*vabastab neiu nukras alistuses*). Ah Angela, Angela!

ANGELA (*läheb ja hakkab hagu paja alla panema; pahandavalt osatades*). Angela, Angela, see on ainuke, mida sa õieti oskad, see ja kaugel laulda! (*Istub järile.*)

KARLO (*teisel pool tuld pakul*). Millal istume oma tule ääres?

ANGELA (*pahaselt*). Mis sest tulest! Tuli on tuli, olgu oma või mitte-oma.

KARLO. Miks ei taha sa minu naiseks saada, Angela? Kevadeti tuleksime loomadega üles mägedele, tuhandete loomadega tuleksime, väsinud talled põiki sadulas või karjastel süles, aina mäevad teised heleda häälega, sajad heleda häälega talled, kes otsivad oma ema. Ma vooderdan su onni põdra- ja karunahkadega, ma katan su enese siidi ja sametiga, ma vahetan loomade vastu sulle hõbedat, kulda ja kalliskive. Sada pudulojust teen hõbedaks, sada mullikat kullaks, sada rammusamat härگا kalliskivideks. Ütle, Angela, miks ei taha sa minu kulda, hõbedat ja kalliskive?

ANGELA (*ohates*). Armas poiss, milleks sa küsid, kui sa isegi tead.

KARLO. Ikka see Mathias?

ANGELA. Mathias ja...

KARLO. Ja mis veel?

ANGELA. Ma ei tea isegi, mis.

KARLO. Imelik, et sa sellest jooksikust lahti ei saa.

ANGELA. Ta on vist mu ära teinud. Ma ei suuda tema sõnu unustada, mis ta lahkudes ütles. Angela, oota, ma tulen surnult või kuningana — nii olid ta sõnad. Ja nüüd ma ootan, ma pean ootama. Sest kui ma mõtlen, et Mathias võiks tulla kuningana sadulas ja mina pole teda oodanud, ma lähen hulluks. Või kuigi ta tuleks surnult, kas ma siis ei või tema surma oodata?

KARLO. Mõnikord võtab väga palju aega, enne kui mees sureb või saab kuningaks.

ANGELA (*unistavalt*). Oodata on nii ilus!

KARLO. Oodates mööduvad ilusamad elupäevad ja mis mõte on oodata,

kui pole midagi tulemas.

ANGELA. Aga kui sünnib ime ja Mathias saab kuningaks, mis sa siis ütled? Preester ütleb, et imed on võimalikud.

KARLO. Seda muidugi, imed on tõepoolest võimalikud. Sest mõtle ometi, Angela: ei minu isa, ei tema isa, ei tematema isa, ei igivanast ajast saadik pole keegi kuulnud, et oleks sündinud kahe peaga vasikas, aga täna sündis meil, pealegi lehmale, kes juba seitse korda toonud ühe peaga vasika. Nägin teda oma silmaga. Mõistad, seitse korda sama asi ilma imeta, aga kaheksandal korral äkki imega. Ja täiesti ilma põhjusega, sest lehmale on endiselt täis aru peas — sööb, joob, magab ja mäletseb. Me kõik olime hirmsasti kohkunud. Sõnnidki hakkasid möirgama ja maad kraapima, mullikad kergitasid saba, nagu oleks neil kiilid kallal, uted määgised ja jäärad kukkusid puksima. Isa ütles, et see peab tingimata midagi tähendama.

ANGELA (*kes kasvava huvi ja ärevusega Karlot kuulanud*). Ja tähendabki! See võib sedagi tähendada, et Mathias saab kuningaks ja tuleb ratsa kihutades, tutiga kiiver peas, kannustega saapad jalas, mõök vööl ja kilp käes. Sest kuningaks saada pole ometi suurem ime, kui vanal lehmale kahe peaga vasikas sünnitada. Lehm on ju vana, kui ta on seitsme poja ema, üks? Või ei ole? Miks sa ei vasta, Karlo?

KARLO. Ma mõtlen nimelt, mis peaks olema või tulema, et Mathias võiks kuningaks saada.

ANGELA. Karlo, sa oled rumal nagu kõik mehed. Me räägime imest ja sina hakkad mõtlema. Imet peab uskuma, imele peab lootma, siis ta tuleb. Arvad sa, et teie lehm murdis enne väga oma pead, kui tõi kahe peaga vasika?

KARLO. Seda nüüd küll mitte, aga...

ANGELA. Jäta oma agad, Karlo, ja ole mõistlik, ära vaeva oma pead, usu ainult, nagu mina. Nii hea on teada, et mõni usub sedasama mis sinagi, usub sinu usku. Kui sa mind armastad, kas sa siis ei või minu usku uskuda? (*Tõuseb järilt, möödub tulest ja läheb seisab noormehe ees.*)

KARLO. Ah Angela, kui sa teaksid, kui raske mul on!

ANGELA. Minu usku uskuda? Tähendab sa ei armasta mind!

KARLO (*kargab püsti ja haarab Angela käe*). Ma armastan sind rohkem kui oma elu!

ANGELA. Aga seda uskuda ei suuda, et Mathias võiks kuningaks saada?

KARLO. Ei, seda mitte! Uskuda, et see luiskaja ja kiitleja...

ANGELA (*vahele*). Luiskamise ja kiitlemisega ta saabki kuningaks.

KARLO. Angela, mõtle ometi, mis sa räägid! Luiskamisega kuningaks!

ANGELA. Miks siis mitte! Mathias võib äkki hea mõtte tulla luisata, et tema on jumalapoeg, kas teda siis ei pandaks kuningaks? All orus on ju kaardimoor, kes kinnitab, et temal on jumalalt viimsepäeva märgid ja preestergi ei või midagi parata, et inimesed usuvad kaardimoori rohkem kui teda. Ja kui maavalitseja poleks kirvemehi saatnud, siis oleks kaardimoor juba ammugi kantslis ja altari ees ning preester kividega surnuks visatud.

KARLO. Angela, sa lähed oma usuga liiale.

ANGELA. Mitte mina, vaid inimesed. Mina mõtlesin ainult, kui rahvas

võib kaardimoori pärast preestri tappa, kas ta siis luisatud jumalapoja pärast ei või sedasama mõne kuningaga teha, ja nõnda olekski Mathiale troon vaba, ainult veel pisut luisata ja lubada. Ja luisata Mathias oskab, seda ära kardada. Minulegi lubas ta poole maailma.

KARLO. Lubada võib ka terve maailma, aga kes seda usub.

ANGELA. Mina olen esimene, kes seda usub. Lahkudes ütlesin talle, et tema unustab mu kohe, niipea kui saab lagedale maale, aga tema näitas taeva poole ja vastas: Angela, kuugi armastab sind, kuidas võiksin siis mina su unustada. Esteks pidasin seda naljaks, aga nüüd juba usun, et kuu armastab mind tõepoolest ning et sellepärast armastab mind ka Mathias. Aga kui mina seda usun, kas siis teised inimesed ei võiks uskuda, et Mathias teeb nad juba siin maa peal õnnelikuks ja õndsaks, ainult pangu nad ta kuningaks. Mina küll arvan, et inimesed seda usuks, kui aga Mathias ilusasti luiskaks. *(Kuulduvad paremalt hääled.)*

KARLO. Isa ja ema vist tulevad.

ANGELA *(tõuseb järilt, läheb tulest mööda paremale, et kuu valgel alla vahtida)*.

KARLO *(tõuseb pakult, läheb Angela juurde, võtab ta käe)*. Angela, kallis! Ainuski sõna!

ANGELA *(tõrjuvalt)*. Mitte praegu! Istu pakule! Isa ja ema võivad meid näha.

KARLO. Mis sest, las näevad!

ANGELA. Ei, Karlo, nõnda ei või. Sina istu pakule, mina järile, nii et isa ja ema näevad, kuidas püha tuli on meie vahel. *(Angela läheb järile, võtab lusika, tõstab pajakaane, segab ja maitseb leent.)* Räägi midagi ükskõikset.

KARLO. Kuidas sa võid seda Mathiat uskuda?

ANGELA *(etteheitvalt)*. Ja see on sinu meelest ükskõikne?! Sa oled armukade, muud midagi.

EMA *(ainult hääl)*. Vanamees, võta haokubu natukesekski oma selga, ma ei jäksa enam.

ISA *(hääl)*. Jäksasid seni, jäksad ka selle natukese.

EMA *(hääl)*. Sina laiskvorst!

ISA *(hääl)*. Mul on ju leivakott ja lähker.

EMA *(hääl)*. Lähker on sul ju tühi. *(Ilmuvad, isa ees, ema järel, kes haokoo all kõveras.)* Jumal hoidku küll neid meherajakaid! Kui kosivad, lubavad kätel kanda, aga kui saavad su kätte, siis riputavad sulle lapsed kaela ja viimaks kargaksid isegi sulle kukile. *(Viskab koo maha, otse paku otsa, kust Karlo tõusnud.)*

ISA. Eit, sa viskad haokoo külalisele kaela, kus su silmad!

KARLO. Tere õhtust, Angela ema!

EMA. Ah sina oled, Karlo. Annaks jumal, et sinul oleks vanas eas oma naisest ja laste emast teine taip kui minu vanamehel! See ajab küll minu enneaegu hauda.

ISA. Mis sa tühja hädaldad, eit. Kui olin noor, sidusin su haokooga kokku, nagu oleksid sina leivakott ja haokubu lähker. Selle kandami käenasin õlale,

sina ees süles, haokubu seljal. Nüüd olen vana, mis sa mult veel nõuad?

EMA. Aga kui oled minu tööga tapnud ja võtad noore naise, kas sa siis ka haokubu tema selga väänad? Ütle, kas väänad? Ei vääna, ütlen ma. Ennem kannad jällegi naist süles ja haokubu seljas. Niisugused rajakad olete teie, mehed, kõik.

ISA. Kas nüüd just kõik, aga eks ta nõnda ole küll, et kui noor naine ja...

EMA (*käratab*). Pea suu!

ISA. Hea nüüd küll, eit. Aga kuis on loomadega, Angela, on nad sarasse aetud?

ANGELA. Ei, isa! Supipaja juures ei tulnud mul loomi meeldegi.

EMA. Eks siis sina ise võid neid sarasse ajama minna, niikuinii jõlkusid tühjalt mööda mäge üles.

ISA. Ega ma siis sellepärast, et ei või, ma muidu niisama küsisin.

EMA. Mis sa siis veel küsid, kui teisel tuli, supipada ja võõras valvata, kuhu ta siis need pidi jätma.

ANGELA. Isa, las mina lähen loomi ajama, kui sul jalad väsinud.

EMA. Või väsinud! Mis nad ära väsitas? Tühi lähker vist.

KARLO. Ma võiksin Angelale appi minna, kui lubate.

EMA. Pole teil kahekesi tarvis minna ühtegi. Mis kaks noort inimest otsivad kuu valgel mägedesse.

ANGELA. Kuu paistis ka siia, kui olime kahekesi.

EMA. Siin olite kodukoldel ja tuli ning supipada olid ka.

ISA (*hakkab minema*). Mis sest nii palju rääkida, küll ma ise lähen.

EMA. Karlo, kui tahab, võib sulle seltsiks tulla. Laulab ehk kuu paistel, meiegi kuuleme.

ISA. Soo, või laulab mulle kuu paistel. Mis ma olen, mõni noor naine või?

EMA. Või sa sellepärast kohe naiseks saad, kui laulu kuuled, aga eks sul tule siis meelde, kuis sa kord mulle laulsid. Minagi kuulan ja kujutlen, et oled uuesti laulma hakanud, nagu vana pässu määgima.

ISA. On aga sinul seda va jutukest täna, eit! Aga läki pealegi, Karlo, kui mõtled kaasa tulla. Eks sinugi kõrvad vaja puhkust. (*Paremale ära.*)

ANGELA. Ema, mis sul täna on?

EMA. Ah minul või? Ei minul pole midagi. Loopisin sellepärast, et ehk sinul on midagi.

ANGELA. Minul pole midagi.

EMA. Millal see Karlo siis tuli?

ANGELA. Päike helendas alles ülal mägedel, kui ta tuli.

EMA. Jällegi suure lauluga?

ANGELA. Kuis siis muidu.

EMA. Noh, ja pärast? Mis oli pärast, kui läks pimedaks ja tõusis kuu?

ANGELA. Ei midagi. Tema istus seal, mina siin ja supipada ning tuli meie vahel.

EMA. Mis sel supipajal ja tulel teiega tegemist? Ma tahaks teada, kui kaua sa teda mõtled jölgutada.

ANGELA. Ema, täna ei olnud tõesti mina süüdi. Aga Karloga on hirmus

raske. Tema on kole tagasihoidlik.

EMA. Poiss armastab sind tõsiselt, tõsine armastus teeb mehed vooruslikuks.

ANGELA. Vooruslik mees on hirmus! Sa ju tead, ema, kuidas minuga on: kui ma midagi tahan, siis pean seda kohe saama, muidu läheb himu üle. Aga Karlo hakkas preestrist ja lastest rääkima.

EMA. Ah kohe lastest?! Issand halasta, mis häda tal siis nendega on! Nagu oleks ta mõni vanapoisjants, kes kardab nendega hiljaks jääda. Tee muidugi, kuis tahad, aga kui minu, vanainimese sõna sinu ees midagi maksab, siis hoi a end lastest seni, kui vähetegi saad. Millal sa siis ise elad ja lõbutsed, kui kohe lapsed.

ANGELA. Karlolle meeldib minu lokkis pea, sellepärast tahab, et niisuke siidid oleks rohkem.

EMA. Aga mis siis, kui lastel tulevad tema omad seaharjased? Siis jätab su sinnapaika ja läheb mujale laulma. Usu, tüdruk, ta tahab su lapse alla kinni panna, et omal oleks hea lilla lasta.

ANGELA. Ei, ema! Ta lubab mulle tuhande pudulohuse eest siidi ja sametit ning kulda ja kalliskive, niipalju kui jäksan kanda.

EMA. Siis ta ju räägib, nagu oleks ta teine Mathias. Milleks sul siidid ja samet, milleks kuld ja kalliskivid, kui sul laps süles? See on tühi lori, usu.

ANGELA. Tema teeb seda suurest õrnusest. Ma katsusin teda Mathiaga õrritada, aga ei aidanud, ta lasi mul käestki lahti. Mõistad: pakub mulle siidi ja sametit, kulda ja hõbedat ja küsib siis, millal me preestri juurde läheme, et võiksime oma tule ärde istuda. Ise kurdab samal ajal, et temal on süda hirmus raske, nagu peaks midagi suurt ja hirmsat meie vahele tulema. Ja vist tulebki, sest nende lehmäl sündinud kahe peaga vasikas.

EMA. Heldene aeg! Või kahe peaga vasikas! Siis tuleb kindlasti midagi, tuleb ilmtingimata. Sest ka all kuuldu, et...

ANGELA (*huvitatult vahele*). Mis kuuldu all? Kas ehk Mathiast midagi? Kus ta on? Mis tast on saanud?

EMA. Sina ikka kohe oma Mathiaga, selle võrukaelaga. Rumal laps, teda ei tuleta keegi meelde, või kuigi, siis sülitab, nagu oleks vanakurja ennast näinud.

ANGELA. Aga mis sa siis kuulsid? Ütle, ma palun, ütle ruttu. Ma luban sulle kõik, mis sa iganes tahad, ainult ütle, muidu ma ei saa öösel nahka silmale.

EMA. Küllap sa meister oled lubamas, aga kas sa ka oma lubadust pead?

ANGELA. Pean, ema, täna pean. Kui tahad, tõotan vandega, et pean, ainult ütle.

EMA. Siis tea: veel täna õhtul pead Karloga asjad joonde ajama. Mõistad — joonde!

ANGELA. Hea küll: joonde! Edasi! Mis edasi? Mispärast? Misjaoks? Milleks joonde?

EMA. Ja kuigi tuleks laps, las tulla, küll preester loeb pärast oma sõnad peale, nii et laps saab ka kohe õnnistamisest osa. Kui mehed tagasi tulevad, peame õhtuse korra kohe ära ja siis mina viin isa kähku onni magama, et sina

jääks Karloga kahekesi kuu valgele, mõistad?

ANGELA. Mõistan — asju joonde ajama!

EMA. Töötad sa seda mulle?

ANGELA. Töötan! Tulgu või laps! Aga nüüd ütle juba kord, sa piinad mu surnuks! Kui sa tunneks, mis mu süda sees teeb!

EMA. Juba mineval aastal jutustasin ma...

ANGELA. Jah, juba mineval aastal... Edasi! Rujem!

EMA. Sa ju ise ei lase mind rääkida.

ANGELA. Noh, siis räägi ometi, ma ei kõssagi enam.

EMA. Ma jutustasin sulle mineval aastal meie kuningast-vaesekesest. Tema olla nii vana, et ei tea naisest enam õhkagi. Täna aga räägiti all, et kuningale otsitakse uut naist.

ANGELA. Kas vana või noort?

EMA. Rumal laps, kes siis kuningale vana! Kuningale kõlbab ainult...

ANGELA (*karjudes*). A-a, või nii! Kuningale kõlbab ainult noor! Ja sina võtad minult püha töotuse, et mina ajaksin tossikese Karloga asjad joonde! Ema, sa oled petis, kelm, sulil, kaabakas, röövel, mõrtsukas! Ema, ma ei teagi, mis sa oled, niisugune oled sa! Iseoma lihase lapse õnne nõnda oma ussi keele ja rebase kavalusega ära sööma tulla! Sa oled kade, et mina võiksin kuninga naiseks saada! Aga oota sa, seda ma sulle ei kingi! Oma töotust ma ei pea, mingu mu hing kas või sajak aastaks põrgu. Mitte ei pea, sest see töotus on minult väetilt, rumalalt, õnnetult tütarlapselt välja valetatud, petetud, varastatud, röövitud. Homme hommikul vara võtan jalad selga ja pistan preestri juurde, küll tema minu töotusest vabastab, kui ta kuuleb, misuke kelm ja petis mul emaks on. Kõik on vale, mis sa räägid. Mitte vanale kuningale ei otsita naist, vaid Mathiale! Just nii! Mathias on teel siia. Sellepärast saherdadki mind Karlolle. Aga ma pole sugugi nii rumal, nagu sina, kadekops, arvad. Ma ei anna end Karlo ligigi, ei luba end sõrmeotsagagi puudutada. Tee ainult proovi mind temaga üksi kuu valgele jätta, küll sa siis näed, mis ma teen. Ah sina arvad, et mina hakkam kellegagi asju joonde ajama, kui maailmas sündis esimene kahe peaga vasikas! Õige! Kahe peaga vasikas, see ongi Mathias, sest ka temal on kaks pead, üks, mis valetab, petab, varastab, teine, mis unistab ja armastab. Ütle ometi otsekohe välja: Mathias on teel siia, ta tuleb mulle järele, eks?

EMA (*kes kogu aeg on rahulikult suppi seganud ja maitsnud ja leivakoti paela lahti nappinud*). Ah said lõpuks oma lipsule sõlme sisse, nii et võid hinge tagasi tõmmata! Vaene laps, see Mathia-sulil on sulle vist midagi sisse söötnud, ei sa muidu nõnda.

ANGELA. Ema, sa ju ainult kiusad mind.

EMA. Kuhu sa sulid, kaabakad, röövlid ja mõrtsukad minu nime järele unustasid?

ANGELA. Peab kuninga naine pikk või lühike, kõhn või paks, valge või must olema? Halasta mu peale ja ütle ometi kord, ma palun sind jumalakeeli.

EMA (*rahulikult*). Sellest ei tea ma midagi. (*Kohendab tuld paja all.*)

ANGELA. Ema, kui sa ei ütle, lõõn supipaja ümber, annan jalaga ja ongi

tehtud.

EMA. Löö aga pealegi, suurt kahju sellest ei ole, supp nagu elus lake, koergi hakkaks vist peale haukuma, kui ette paneks.

ANGELA (*ärritatult*). Ah nüüd olen mina süüdi, et supp niisuke lõrts ja lake? Aga millega mina pidin selle lõrbi ja lõrtsi paremaks tegema? Liha ei ole, konte ei ole, rasva ei ole, ainult tangud, herved ja sool, seegi loomade oma. Muidugi, kui sina oleks keet, siis oleks sa kas või küünlajupid sisse kiiand, et aga oleks rasvasem.

EMA. Tead, tüdruk, kui sa ei õpi oma suud talitsema, siis lööb mees su varem või hiljem maha. Hambad virutab sul tingimata kurku.

ANGELA. Kui ajan Karloga asjad joonde, siis pole seda karta.

EMA. Ära ole selles nii kindel. Mehest ei tea enne midagi, kui maga temaga mõni aeg ühe teki all.

ANGELA. Ei tahagi magada ja ei magagi!

EMA (*õrritavalt*). Aga kui tuleb Mathias ja on kuningas, mis siis? Kas kuningaga lähed ühe teki alla?

ANGELA (*kargab ema juurde, haarab tal ümbert kinni, kallistab, suudleb, unistavalt ja ihkavalt*). Ah, ema, ema! Kui ta ometi tuleks! Kui sünniks niisuke ime, et ta tuleks veel täna õhtul kuu valgel, täkk tantsib all, kiiver hiilgab peas, mõök läigib puusal, hõbekilp käes, kuldkannused jalas. Ema, kui see tõesti sünniks, siis sinu hull tütar läheks ogaraks.

EMA (*südamlikult*). Seda muidugi! Tüdrukud lähevad ikka totraks, kui nad seda saavad, mis nad tahavad.

ANGELA. Aga näe, ei jälle lähe totraks, kui saan kuninga naiseks.

EMA. Sa ju ei teagi veel, misukest naist kuningale otsitakse.

ANGELA. Sa ju ütlesid, et noort.

EMA. Noort ja niisukest, kes mehest ei tea.

ANGELA (*õnnelikult*). Ema, see olen mina! Ilmtingimata mina! Mind otsitakse!

EMA. Kuninga naine peab niisukeseks jäämagi, kes mehest ei tea. Mõistad, kallis laps: kuninga naine peab minema nagu kloostriisse.

ANGELA. Aga sa tead ometi, et juba lapsest saadik unistan ma kloostri, mis kõrgel mägedel. Ma rääkisin sellest preestriga, sellest ja suurtest karvastest koertest, kes elavad seal.

EMA. Mu südamevere laps, kui sa põrmugi mõistaksid, mis sa räägid! Sina ja kloostriisse! Sinu helepalasus ja mitte tohtida teada, mis on mees, misuke rõõm ja õnn on mees!

ANGELA. Mees, mees, mees! Kuningakojas on peale kuninga ka teisi mehi.

EMA. Sina häbematu tüdruk, mis sa oled! Aga pea meeles, et kui sa midagi niisugust teed, siis tulevad raudnõgesed parajasse paika.

ANGELA. Tulgu või kibuvitsad, aga kui mina saaks kuninga naiseks, siis teeks ma, mis süda kutsub, muidu ma ei lähengi kuninga naiseks. Mehele minnakse ju ainult selleks, et võida teha, mis süda kutsub.

EMA. Mehele minnakse, et teha, mis mehe süda kutsub, nii on, mu laps.

ANGELA. Ema, sul on täna arust puudu! Ega sa ometi arva, et kui lähen Karlole, hakkab tema tahtmist tegema. Iseasi, kui oleks Mathias.

EMA. Jäta ükskord see Mathias, temast pole ju kippu ega kõppu kuulda. Sul on ainult valida, kas jääda kuninga naisekütte ootama või minna Karlole. Ja mina ütlen sulle, tüdruk: sina lähed Karlole, mitte kuninga naiste kloostri. Sellepärast pead võimalikult ruttu oma asjad Karloga joonde ajama, et kui kuninga kabajantsikud tulevad, siis võime puhta südamega öelda: tänane väga, aga meie juba teame kõik, mis vaja teada.

ANGELA. Sa võid oma Karlo sisse soolata ja ära suitsetada, minul pole temaga midagi tegemist. Kui kuninga sulased tulevad, siis on see sinu enda süü, sest kes käskis sind kogu kihelkonnas löksutada, et mina mehest ei tea. Mina olen kõigile öelnud, et tean, muidu naeravad kõik.

EMA. Nad on kadedad, kõik on kadedad, muud midagi, sest nad teavad, et meestele meeldib sinusugune. Korstnapühkija Elli oli sinu nahka, näed, misukese mehe ta sai. Ja sina saad Karlo.

ANGELA. Mina saan kuninga või lähen kloostri.

EMA. Kuningakojas oled sina kõigi naerus, sest sina oled seal ainuke naine, kes mehest ei tea. Sinu peale näidatakse näpuga, teenrid vahivad läbi lukuaugu ja irvitavad.

ANGELA. Tehku seda jumalarahus. Olen olnud kihelkonna naerus, võin ka olla kuningakoja naerus, sest kuningakoda pole ometi suurem kui kihelkond.

EMA. Sa oled toruloll, muud midagi. Aga las isa tuleb tagasi, küll me siis...

ISA (*pahemalt ühes Karloga*). Kus hundist räägitakse, seal ta on. Mis sõda teie siin peate, kisa kostab jumal teab kuhu? Sina, eit, rääkisid muidugi sellest inimeste lobast tüdrukule.

ANGELA. Jah, ema ütles, et Mathias on kuningaks saanud ja tuleb mulle varsti järele.

EMA Mis lori see on?!

ISA (*korruga*). Tüdruk valetab!

ANGELA. Ema, mis sa nüüd tühja tagasi ajad! Sa ju ütlesid, et kuningale otsitakse naist ja et tullakse ehk ka minule järele, sest et ma mehest ei tea. Aga kes muu teab tulla kui Mathias. Sellepärast ma ütlesingi, et tema on kuningaks saand.

ISA (*halvakspanevalt*). See tuuletallaja, varganägu ja päevavaras kuningaks! Kuule, tüdruk, sulle peab hullusärgi selga tõmbama.

ANGELA. Aga milleks siis Karlo lehmale sündis kahe peaga vasikas?

ISA (*vaatab umbusklikult Karlole otsa, nagu kahtleks ta selle mõistuses*). Mis see peab tähendama?

KARLO. Meie lehm tõi tõepoolest niisukese vasika.

ISA (*alistunult*). Muidugi, kui niisuke ime võimalik, miks siis Mathia-taoline logard ja võrukael ei või kuningaks saada.

ANGELA. No näed, isa, sina oma mehe-aruga mõistad kohe, et see on võimalik ja isegi pisut loomulik. Ka Karlo isa on öelnud, et see peab ometi midagi tähendama. Aga emale see pähe ei mahu ja sellepärast tahab tema

maksku mis maksab, et mina veel täna õhtul Karloga asjad joonde ajaks, nii et ma enam kuningale naiseks ei kõlbaks. Mina jälle ei taha seda miski hinna eest teha, vaid tahan kuningat ootama jääda, sellest siis see riid. Ole sina, isa, meie vahel kohtumõistjaks ja ütle, kas ma võin natuke oodata või ei?

EMA. Vanamees, ära kuula tüdruku loba.

ANGELA. Aga sina ära sega, kui isa tahab õigust mõista.

ISA. Karlo, mis sina sest asjast arvad?

ANGELA. Isa, jäta Karlo rahule või las mina ise räägin temaga. Karlo, sa ju armastad mind, eks! Aga kui kuningas tõesti mind oma naiseks tahab, võid sa siis mu õnne vastu seista? Ütle, nii et isa kuuleks.

KARLO. Ei, Angela, sinu õnne vastu ei või ma mitte seista, aga...

ANGELA. Kuuled nüüd, isa, Karlo ei ole minu õnne vastu. Aga kuninga naiseks saada on ometi suurem õnn kui karjase naiseks saamine, sellepärast pean ma ootama.

EMA. Ainult mehed võivad torulolli plika plära nõnda kuulata ja uskuda.

ANGELA. Ega siis kõik või nii umbusklikud olla kui sina. Sa ei usu sedagi, et Mathias võiks kuninga tappa ja ise troonile istuda.

ISA. Seda ei usu minagi. Ennem sünnib kolme peaga vasikas, kui et Mathias saaks kuninga mõrtsukaks. Tema on ju näppaja ja argpüks.

ANGELA. Aga kui mõni teine tapab tema eest?

EMA. Eks sa ütle parem, et kuningas tapab ise enese.

ANGELA. Aga Karlo luges mulle kord vanast lehest, et üks tappis kuninga ja teine istus taga troonile, sest et ta oli kaval ja petis. Mathias on ka kaval ja petis, te isegi ütlete seda. Ja ilmas on lolle küll, kes tema pettust usuvad.

EMA. Esimene loll oled sina, teine su isa, kolmas Karlo. Aga mina ütlen: Mathias saagu või keisriks, aga sina saad täna Karlo naiseks, et oleks kahe peaga vasika ettekuulutuse täide läinud: neli jalga, üks süda ja kaks pead.

ISA. Mina arvan ka, et...

EMA. Sinul pole siin midagi arvata.

ANGELA. Karlo, ega ometi sina nii kergeusklik ole, et arvad, armas jumal lasi vanal lehmäl selleks kahe peaga vasika sünnitada, et meie täna õhtul abielluks? See imelik asi peab ometi midagi ilusamat ja suuremat tähendama.

KARLO. Mis võiks veel ilusam olla, kui et meil oleks neli jalga, üks süda ja kaks pead!

ANGELA. Ei, ei, Karlo, see peab midagi muud tähendama. See tähendab Mathia ettekuulutuse täideminekut, et temast saab kuningas. Sest kui all orus ja kuningalinnas lähevad täide kaardimooride ettekuulutused, miks siis ka mitte Mathia ettekuulutus.

KARLO. Kallis Angela, milleks murrame oma pead tühiste asjade pärast, kui õnn on nii ligi. Tule mulle naiseks ja ma kannan sind kogu eluaeg kätel, nagu oleks sa kuninganna. *(Näitelavale kargab mitu meest paremalt, kõigil pikad mustad mantlid ümber ja laiad mustad kaabud peas, nii et nägusid pole peaaegu nähagi.)*

MATHIAS *(alguses tundmatuna)*. Kes heidab siin silma kuninga mõrsjale?

ANGELA *(üliõnnelikult)*. Mathias, sina! Sa tulid ometi, nagu lubasid, tulid

kuu valgel.

ISA (*tasakesi emale*). Mathiast on mees saanud, ta on röövliks hakanud.

EMA (*isale*). Ka kuningas olnud noores eas röövel.

ANGELA. Aga kus on su kiiver, mõök ja ratsu? Sa lubasid tulla kuldkannustega.

MATHIAS (*tõmbab kaabu peast ja silma torkab hiilgav kiiver; heidab mantli õlgadelt ja alt ilmub tore munder mõõga, pikkade saabaste ja korisevate kannustega*). Siin on, mis ma sulle kuu valgel lubasin. Ja täkk tammub all orus, lõuad vahus suuraudade närimisest.

ANGELA (*langeb Mathiale kaela, imetlevas ekstaasis*). Mathias, sa oled kuningas! Ma armastan sind!

MATHIAS. Angela, ma viin su kuninga juurde.

ANGELA (*kõvemini mehe ümbert kinni hoides, nagu ihu ja hingega andudes*). Ei, Mathias, sina ise oled kuningas, minule oled ja jääd sa kuningaks. (*Laseb mehest lahti.*) Aga kuidas sa said nii kaugele? Tapsid sa ise kuninga või tappis mõni teine sinu eest?

MATHIAS. Meie kuningas elab ja tema tervis on hea, ainult tal on külm.

ANGELA. Vaene vanamees, mul on tast nii kahju! Kus sa teda kinni hoiad, all keldris või? On seal pime ja niiske?

MATHIAS. Meie kuningas elab omas kojas.

ANGELA. Aga miks ta siis külmetab? Kas kuningakojas ahjusid ei ole või puuduvad puud ahjude kütmiseks?

MATHIAS. Kuningale ei aita ahjud ega nende kütmine, vaid ainult meheküps naine, kes mehest ei tea, sellepärast küsin ma sinult isa, ema ja selle võõra noormehe kuuldes...

ANGELA (*vahele*). See on Karlo, minu peigmees, ta laulab ilusasti. Tal on mitu tuhat pudulohust, mullikat, lehma ja härga. Ühel lehmäl sündinud eile kahe peaga vasikas ja sellest ma teadsingi, et sina mulle järele tuled.

EMA. Pea ometi, pime loom, pisutki oma leivalops kinni, las Mathias räägib.

MATHIAS. Ma küsin sinult kuninga ja tema narri nimel, Angela, oled sa veel niisama vooruslik ja puhas nagu sel ööl, kus mina lahkusin kuu valgel?

ANGELA. Mathias, ma olen, nagu sa mu siis kuu valgel jätsid, kui ema piilus kiviaia taga.

MATHIAS. Ma küsin ka teilt, isa ja ema, kuninga nimel: on see nõnda, nagu Angela ütleb?

ISA. Karlolt peab küsima.

EMA. Sina ole vait, vanamees!

KARLO. Preester pole meid veel meheks ja naiseks õnnistanud.

MATHIAS. Veel küsin ma sinult, neitsi Angela: kas on ehk sinu süütut ihu rüvetanud ükskõik mis salvid, õlid, võided, kreemid, puudrid, värvid, võõbad, lakid, poleerid, käärid, orad, viilid, ketid, pärlid, võrud, rõngad, kapslid, kurinad, kammid, nõelad ja igasugused tolkamid, solkamid, kolkamid, mida kannavad valged põhjas, sest et on haritud, ja mustad lõunas, sest et on harimata, ning punased läänes, sest et...

ANGELA (*vahele*). Ma olen ainult rõõsa kitsepiimaga oma nägu pesnud.

EMA. Oh sa lohakas küll! Sellepärast andiski kits alati nii vähe piima, kui sina lüpsmas käisid.

ANGELA. Pesupiimast pole ma tilkagi maha valanud.

EMA. Kuhu sa selle piima siis panid?

ANGELA. Kallasin lüpsikusse tagasi.

EMA. No tule jumal appi! Vanas eas veel sihukest juttu oma lapse suust kuulda! Sa hakkad lõpuks vana kuningatki oma pesupiimaga jootma.

ANGELA. Kuningalinnas joovad kõik pesupiima, muu piim on seal kõvasti keelatud.

ISA. Taga targemaks! Kes sulle seda totrust rääkis?

ANGELA. Karlo, kes muu, küsi temalt.

EMA. Karlo, oled sa tõesti meie lapsele rääkinud, et kuningalinnas juuakse pesupiima?

KARLO. Mitte just et pesupiima, aga...

ANGELA. No ära sa hakka nüüd tagasi ajama. Sa ju ütlesid, et mis piim seal linnas ka on, nagu sakste pesuvesi. Aga mis me tühja vaidleme, küsime Mathialt, tema peab ometi teadma. Armas Mathias, kuidas on linnas piimaga, kas joote teda puhtalt?

MATHIAS. Neitsi Angela, Marduse tütar, millalgi katsuti kord, aga kohe läksid kõik hirmsasti vurrale, sest ajast saadik keelati puhas piim ära.

ANGELA. Kas kuuled, ema! Linn joob ainult pesupiima, sakste kõhud ei kannatagi piima puhtalt.

MATHIAS. Veel küsin ma sinult, neitsi Angela, Marduse tütar, kuninga nimel: oled sa nuusutanud, mis mürgine ja magus? oled sa suitsetanud, mis uimastav ja kibe? oled sa joonud, mis teeb pea raskeks, meele kergeks, südame pahaks ja jalad nõrgaks?

ANGELA. Ei ma tea millestki, kui aga sellest plotskist, mis ma sinult kord sain, ning neist sinikaist, mida sõin sookaelte seast ja siis öökisin.

MATHIAS. Siis kuulutan su, neitsi Angela, Marduse tütar, kuningale pühendatuks ja tunnistan su isa, ema ja peigmehe võimu alt vabaks. Sellest silmapilgust peale oled sa püha ja puutumatu, lahkud oma vanemate majast ja sõidad kuningakotta, nagu nõuab seda kuninga kiri ja pitseri. (*Mathias avab rulli ja tõstab tai kõrgele nagu näitamiseks.*)

ANGELA. Mathias, näita meile kuninga kirja ja pitserit.

MATHIAS. Sinu käsu peale, neitsi Angela. (*Laseb avatud rulli alla.*)

EMA. Karlo, vaata sina ka, sa oskad lugeda.

ANGELA (*kirja vaadates*). Mis kraakjalad need on?

MATHIAS. See on kuninga allkiri.

ANGELA. Kas siis kuningas oma nime kirjutada ei oska?

MATHIAS. Ei, tema teeb ristid ja paneb pitseri. Kuningal on ainuõigus harimatuse vilja ja rõõmu maitsmiseks. Kaardimoorid, soolapuhujad, käetargad, astroloogid, spiritistid ja viinaltvaatajad nõuavad juba ammu uut põhiseadust, nii et ka kuningas oleks kirjaoskaja, muidu kasutab ta nende kunsti väga vähe.

ANGELA. See külmetaja vanamees hakkab ikka rohkem mulle meeldima, puudub vähe, siis hakkab teda armastama.

MATHIAS. Neitsi Angela, pane end reisivalmis, me peame ruttama, et jõuda kuu valgel suurele teele.

EMA. Ega siis pole muud, kui aga tõmba uued siidisukad jalga, pista kõrge kontsaga kingad otsa ja viska milanees üle pea. Jalgu pole vaja pesta, uute siidisukkade alla ei näe neid keegi; kuningakojas sul neid aega küürida küll, ega sa ju hommikust õhtuni kuningat soendama pea.

ANGELA. Mathias, kas lubad mind ka sadulasse?

MATHIAS. Nagu soovid, neitsi Angela.

ANGELA. Kas kuuled, ema, kui ilusasti see kõlab: neitsi Angela, neitsi Angela!

EMA. Pea oma loba, katsu, et valmis saad, näe Mathias ootab.

MATHIAS. Kuningas ootab.

ANGELA. Võin ma katsiratsi sadulasse, Mathias? Nõnda, nagu mägikarjamaal millalgi, kui andsid mulle oma püksid jalga ja panid mu siis mära selga.

EMA. No kas sul häbi ei ole seda rääkida! Katsiratsi ja Mathia pükstes! Aga mis siis Mathias ise jalga sai?

ANGELA. Tema lekutas minu pika särgiga ja nõnda oli ta väga viisakas, kui ta märal tukast kinni hoidis ja mind sõidutas.

ISA. Kuningas saab naise, kes oskab püksta kanda.

ANGELA. Aga kust saan ma täna püksid? Isa, sa anna omad: minul lõbu, pükstel au.

ISA. Võta mu kirikupüksid, kui nad sulle hakkavad.

EMA. Ei, vanamees, oma kirikupüksta ei tohi sa anda, sest me pidime ju tuleval pühal lauale minema, tööpükstega sinna ei kõlba. Las Mathias annab omad püksid, Angela nendega juba harjunud.

ANGELA. Ema, see ei sobi ju. Sest kuis siis nõnda, et mõõk vööl, kiiver peas ja kannused jalas, aga ise püksata. Karlo, sa anna õige omad püksid, jäävad mulle mälestuseks kuningakojas. Ole hea, Karlo, anna, sa ju armastad mind ja mina armastan sind ka natuke.

EMA. Küll oled sina, tüdruk, mul vemmäl. Sest mõtle ometi...

KARLO. Las nüüd olla pealegi. Mina võin anda küll, aga mis ma omale ümber reite saan?

ANGELA. Sa pane omale isa kirikupüksid, pärast võid nad tagasi tuua.

EMA. Ta võib pärast püksatagi koju minna, kes teda öösel mägedes vahib.

ISA. Lahedam käia on.

ANGELA. Anna siis püksid siia, kallid Karlo!

EMA. On need tänapäeva tüdrukud küll asjamehed, poissi ennast ei taha, aga püksid kisuvad jalast.

ANGELA. Ema, sa anna Karlolle isa kirikupüksid kätte.

EMA. Minul pole sellega asja. Kel janu, sel jalad.

ANGELA. Siis annan ma ise. (*Läheb onni poole.*) Karlo, tule kaasa.

EMA. Mis sa sest poisist tahad, kui sa püksta lähed tooma.

ANGELA. Sinul pole mulle enam miskit ütlemist, Mathias kuulutas mu juba iseseisvaks ja pühaks. (*Karlolle.*) Tule aga, tule, Karlo. Sina lähed ühele poole kappi, mina teisele poole, nõnda on väga viisakas püksa vahetada. (*Kaovad onni. Mathias pöördub paremal meestega rääkima.*)

ISA (*tasakesi eidele*). Kust sai kuningas meie tüdrukust kuulda? Sinu lõksutused ei võinud ometi kuningakojani kosta.

EMA. Mina arvan, Mathias on see vahemees ja keelekandja, ei keegi muu.

ISA. Eit, ma kardan, kõik on pettus. Mathias viib meie tüdruku jumal teab kuhu. Peaks midagi tegema.

EMA. Pole ju, kes teeks. Sina oled vana, Karlo tossike, tüdruk petisega ühes nõus.

ISA. Armastus teeb tossikesest mehe. Karlot peab takka torkima.

EMA. Armastus paneb mõne mehe ainult laulma, nagu oleks see viin, mis hakkab pähe, mitte südamesse.

ISA. Mina katsun tal armastuse peast südamesse ajada.

ANGELA (*pükstes, mantlis, vilt peas, ühes Karloga onnist*). Mathias, ma olen valmis.

MATHIAS (*pöördub ümber, vaatab Angelat, siis meestele*). Korda seada! Valmis olla! (*Angelale.*) Neitsi Angela, jäta omastega ja senise eluga jumalaga, sest kuningakojas kuulutatakse sulle kõrgem seisus, suurem au ja õilsam veri, nagu oleksid sa sündinud uuesti.

ANGELA. Ela hästi siis, ema, sest kuningakojas sünnin ma uuesti ja saan õilsama vere.

EMA (*silmi pühkides*). Head ja õnnelikku elu, mu lapsuke, suures seisuses ja õilsas veres. Aga katsu vaese kuninga vastu ikka kena olla. Istu vahetevahelgi tema sülle, et ta sooja saaks, ära ühtesoodu mööda suuri tube ümber tellerda. Ja kui teised naised sellest hakkavad, et sa mehest ei tea, siis...

ANGELA. Jäta oma õpetused, ema, sina ei tea suurest seisusest ja peenest verest midagi. Ja ega mul kuningakojaski keel suulakke kuiva. (*Isale.*) Ela hästi, isa, mina lähen nüüd kuningakotta. On sul ehk kuningale sõna saata?

ISA. Seda küll, kallid tütreke. Kui saad kuningaga hea jutuotsa peale, siis võiksid talle ääri-veeri mõista anda, et mul on onn lagund ja et saaks ehk kuidagi mõne palgi-noti kroonumetsast odavama hinnaga.

ANGELA. Hea küll, isa, paar palgijuppi soodsama tariifiga või üsna muidu. Ja nüüd, kallid Mathias, läki minema.

EMA. Aga miks sa Karloga jumalaga ei jäta?

ANGELA. Heldene aeg! Karlo unustasin ma hoopis. See on muidugi sellepärast, et mul tema püksid jalas.

EMA. Muidugi, mis mehest, saaks aga püksid kätte!

ANGELA. Jah, Karlo, mul on nii hea meel, et mul sinust midagi kaasas. Ja kui sa endi suurt halli härga näed, seda tugeva turjaga, siis tea, teda ei unusta ma kunagi.

KARLO. Kas ma ei võiks selle härja sulle kuningakotta tuua?

ANGELA (*kätt andes*). Ei, Karlo, jäta hall härg siia, siis ma mäletan ühes härjaga ka sind. Aga kui tuled loomadega linna turule, siis astu ka

kuningakotta mind vaatama.

KARLO. Suurt halli ei müü ma kunagi, see võib igavesti elada, kui see on jumala tahtmine. Suur hall jääb sinu mälestuseks.

ANGELA. Soo, Mathias, nüüd võin ma suuremasse seisusse ja õilsamasse verre astuda.

MATHIAS (*pöördub paremale, laksutab käsi; mehed ilmuvad kandraamiga*). Neitsi Angela, palun istet võtta.

ANGELA (*imestanult*). Heldene aeg! Milleks mul püksid, kui pean istuma ja end kanda laskma?

MATHIAS. See on suurema seisuse ja õilsama vere pärast.

ANGELA (*kandraamil püsti*). Vaata, ema, nõnda tehakse, naisega, kes mehest ei tea, aga sina käisid tulist rauda peale, et ma Karloga asjad joonde ajaks. Ainult imevasikas päästis mu. (*Istub. Mehed kohmitsevad tema ümber, seljad mahajääjate poole. Seda silmapilku kasutavad Karlo ja isa; nad haaravad maast malakad pihku. Karlo virutab Mathiale, isa teisele mehele pähe, nii et mõlemad langevad maha, kuna teised satuvad segadusse. Karlo haarab Angela sülle ja tahab põgeneda pahemale. Mehed, kes ehmatusest toibunud, jooksevad talle järele ja rüselevad ema ning isaga, kes neid püüavad takistada. Karlo kaob ühes Angelaga silmapilguks vaatajate silmist, aga nad tuuakse varsti tagasi, kuna samal ajal ka isa ja ema kinni võetakse.*)

ANGELA (*tõttab Mathia juurde, kes kiivrita, laskub põlvili ja tõstab ta pea endale sülle; õrnalt*). Mathias, kallid, kas ma ei öelnud sulle, et milleks see suursugune kandetool, kui mul püksid jalas. Näed nüüd, sina oled surnud ja mina ei saa kunagi kuningakotta.

EMA. Oleks jumalaõnn, kui tal toss väljas oleks, aga ega tal ei ole, sest kiiver kaitses pead. Raputa teda või kõtista kõrrega ninast, nii et ta aevastama hakkab, sest kui inimene aevastab, siis tal on hing sees.

MATHIAS (*ümiseb*). Hing sees... Mis? Kus ma olen?

ANGELA. Peadpidi minu süles. Kas sa mind ei tunne?

MATHIAS. Mis on juhtunud?

ANGELA. Ei midagi.

MATHIAS. Kus on mu kiiver?

ANGELA. Siin ta on. (*Tõstab ta istukile ja seab kiivrit pähe.*)

MATHIAS. Kus on need mässajad? Kinni siduda nad ja kaasa võtta kuningakohtusse.

ANGELA (*tõuseb, astub Mathia juurde*). Jäta nad, mis sa neist kaasa vead, nad pole ju midagi kurja teinud, ainult kakelnud pisut. Siin mägedes on see ainuke lõbu ja ajaviide rahvale, sest kino ei ole, raadiot ei ole, grammofoni ei ole, staadioni ei ole, ujulat ei ole, bridži ei ole, kohvikut ei ole, öölokaali ei ole, isegi kirik ja palvemaja on kaugel. Aga inimene peab lõbutsema, muidu ei saa. Ja et sul on võõrad mehed kaasas, noh, siis oli sobiv silmapilk lõbutsemiseks.

MATHIAS. Ma olen kuninga käskjalg, tema asemik.

ANGELA. Karlo lõi ju ainult kiivrit, mitte, mis kiivris. Ja isa on vana, tema ei jäksagi enam lüüa.

MATHIAS. Hea küll, neitsi Angela, isa ja ema jätan siia, aga Karlo tuleb

kaasa.

ANGELA. Sa mõtle pisut, mis sa teed: Karlo on minu peigmees ja mina armastan teda. Milleks võtad sa selle kaasa, keda mina armastan? Pealegi ma armastan teda nüüd üsna tõsiselt, sest ma nägin, et ta polegi niisuke tossike, nagu ma arvasin: sinule andis ta pähe ja minu kahmas ta trih-trah sülle. Oleks ta ennem nõnda teind, siis oleks ma temaga ammu asjad joonde aand.

MATHIAS. Aga kinni lasen nad ikkagi kõita, muidu tikuvad nad uuesti kaklema.

ANGELA. Seda muidugi. (*Astub Karlo juurde.*) Ja sina, kallid Karlo, kust võtsid sa südame, et kuninga sulastele vastu hakata? See tuli kindlasti isa kirikupükstest, mis sa jalga said. Aga mul oli sinust nii kahju, kui sa mu sülle võtsid, sest ma mõtlesin, sa oled pisut hiljaks jäänd. Ainult hea mälestus jääb mul sinust: armastus tegi sust mehe. Ja teie, isa ning ema, mis tuli teie arusse? Mis südamega lähen ma kuningakotta, kui teie köidetult siia jääte! Mathias, kallid poisid, lase isa ja ema vabaks.

MATHIAS. Kui nad sõna annavad, et nad Karlot nii pea ei vabasta.

ANGELA. Ema, kas annad sõna?

EMA. Mis see minu sõna aitab, küsi vanamehelt.

ANGELA. Isa, kas annad sõna, et...

ISA. Sõna anda ma ju võin, aga pidada... Ei, laps, ära saada mind kiusatuse sisse. Tänapäev ei pea enam üksi sõna, ei riigid ega rahvad, inimestest hoopis rääkimata, milleks pean siis mina esimene olema, kes sõna peab.

MATHIAS. Kas kuuled, neitsi Angela, nad tahavad edasi kakelda.

ANGELA. Siis pole parata, jäävad seotuks kõik kolm. Alt külast tuleb inimene, kes teid vabastab.

EMA. Tüdruk, sinust saab oma ausate vanemate kirstunael.

ISA. Kas sul häbi ei ole selle kabajantsiku ja varganäoga ühte hoida?

MATHIAS. Ma pean laskma neil ka suud sulgeda.

ANGELA. Ega sõna konti riku. Lähme minema, siis võivad nad kiruda, niipalju kui süda kutsub, keegi ei kuule neid. Karlo, sa võiksid õige laulda, sina kiruda ei armasta. Laula minule, et ma kuuleksin, kui olen teel kuningakotta. Ja sinule, ema, jätan ma oma pehme kandetooli, et sa teaksid, kuis ma sind armastan. Istud kui kuningaemand ja kuulad Karlo laulu. Mathias, ütle sulastele, et nad kandetooli onni ette tõstaksid ja ema toolile asetaksid, milleks vanainimene oma jooksvaga peab maas konutama. Mina enam toolile ei istu. (*Tool pannakse, kuhu kästud, ja ema tõstetakse peale.*) Soo, nüüd olen ma kõik teinud, mis minu võimuses, me võime minna. On kellelgi mõni soov?

EMA. Kao juba kord, et ma kuu valgel su varjugi ei näeks.

KARLO. Ela hästi, Angela! Ma armastan sind. Kui lahti saan, tulen sulle järele.

ANGELA. Mina armastan sind ka, Karlo, aga ma pean minema kuninga juurde, sest temal on külm.

ISA. Palgijuppidest ei maksa kuningale rääkida, aga kui sa tõesti oma isa tahad aidata, siis katsu mulle salapiirituse monopol või puskariajamise ainuõigus sokutada.

ANGELA. Kui saan kuningakotta, muretsen sulle palgijupid, monopoli ja ainuõiguse, nii et sa kohe tunneksid, et sul on suurest seisusest tütar. Aga nüüd elage kõik hästi, ma pean minema, sest kuningas ootab. *(Kaob ühes meestega paremale.)*

KARLO *(pikali maas)*. Angela, Angela!

ANGELA *(hää)*. Mis on, Karlo?

KARLO. Meie laulatussõrmused unustasin nende pükste tasku, mis sul jalas.

ANGELA *(hää)*. Hea küll, Karlo, ühe võtan omale, teise annan kuningale.

KARLO *(hüüdes)*. Angela, Angela!

ANGELA *(hää, kaugemal)*. Ma kuulen, Karlo.

KARLO. Ma tulen kuningalinnas kahe peaga vasikat näitama, tee talle reklaami ülemate ja nende naiste ning tütarde keskel,

ANGELA *(hää)*. Tulen ise teda vaatama ja toon terve kuningakoja kaasa.

ISA *(vähe aja pärast)*. Tahad sa tõesti oma vasikaga kuningalinnas minna?

KARLO. Aga jalamaid.

EMA. Noh, esiotsa tuleb sul pisut oodata.

KARLO. Mitte ainustki silmapilku ei oota ma. *(Hakkab end mööda põrandat isa poole nihutama, ligi jõudes ütleb:)* Pööra selg minu poole. *(Isa teeb seda. Ka Karlo pöördub seljaga isa poole, nõnda võib ta selle käed lahti näppida, kes siis omakorda päästab Karlo ja ema köidikuist.)*

EMA *(vabanenult käsi hõõrudes)*. Nõnda on inimesega, kui tal on tütar, kes mehest ei tea.

ISA. Õieti oleks pidand kuningas meid võllasse tõmbama, et saaks alamast soost sugulastest lahti.

KARLO. Huvasti! Mina teen sääred.

ISA. Mis tuli sul siis nüüd taga on?

KARLO. Ma tahan linna.

EMA. Aga too sa enne vanamehe kirikupüksid ära.

KARLO. Ilmtingimata toon.

ISA. Mina annan sulle nõu: ära mine linna, või kui lähed, siis mitte vasikaga.

KARLO. Ilmtingimata vasikaga.

EMA. Vaata, et see vasikas oma kahe peaga sul kaela ei kääna, naise pistis juba kiksi.

KARLO. Kuis nii?

EMA *(osutades)*. Kuis nii... Miks siis mitte! Kui Angela poleks sellest vasikast kuulnud, siis oleks ta sinuga asjad joonde ajand ja kuninga sulased oleks pidand suu puhtaks pühkima. Aga see, mädand, oma kahe peaga...

ISA. Jah, ise ajasid oma vasikaga tüdruku peruks.

KARLO *(nihkub pahemale, kibeleb minema, kaob)*.

EMA *(hüüdes)*. Karlo! Tule tagasi!

KARLO *(ilmub uuesti pahemalt)*. Mis on?

EMA. Tule maitse ka leent, mis te Angelaga kahekesi keetsite.

KARLO. Ei, ema! Ma lähen. *(Ära.)*

EMA (*järele hüüdes*). Kui sa süüa ei taha, siis vähemalt laula minnes, Angelagi ehk kuuleb pisut.

ISA. Sina ikka oma lauluga. Mis hull ta südaööl üksi karjub mägedes.

EMA. Las ta nüüd karjub, lahutab pisutki oma meelt.

KARLO (*nägematuna, hakkab laulma*).

EMA (*läheb supipaja juurde, kergitab kaant*). Seal ta nüüd on: tuli kustund, supp jahtund. (*Maitseb lusikaga, sülitab.*) Ptüi! On see aga lõrp! Nagu vedel seasööm. Küllap tüdruk ikkagi poissi armastas, ei ta muidu poleks niisukest solki keet.

ISA. Või sa ise targemat tegid, kui mulle tulid.

EMA. Kui mina sulle tulin, võisin sulle kas või vasikaroka ette panna, ikka maitstes hea.

ISA. Mis ma pidin siis tegema, kui ei taht nälga surra.

EMA. Noh, kui võisid süüa minu armuleent, siis säh, lõrbi ka tütre oma. Nii paljude vanad saavad noorte armastusest, et söövad nende armastusega rikitud toitu. (*Tõstab paja vanamehe ette, kes on istunud pakule.*) Siin on lusikas, leiba annan kohe. (*Toob kotist leivakannika, mille küljest vanamees endale tüki murrab, siis hammustab ja suppi pajast peale võtab.*) Anna mulle ka lusikat.

ISA. Kus siis teised lusikad on?

EMA. Mis neist teistest. Sul seisab ta ju vahetevahel jõude, ega sa ühtesoodu helbi. (*Tarvitavad lusikat kordamööda.*) Sööme, nagu armastaksime alles teineteist.

ISA. Eks seda armastustki kuluks vanainimesele ära.

EMA. Nüüd olemegi jälle armupaarike, pole meil enam lapsi ega kedagi...

ISA. Jah, las nüüd kuningas hakkab Angelaga jändama. Ainult kui see Karlo, roju, oma vasikaga ei lähe neile itsi tegema.

EMA. Mis nüüd Karlo võib kuningale.

ISA. Ega Karlo ise, vaid tema vasikaraibe oma kahe peaga, seda ma kardan. (*Eesriie*)

KOLMAS VAATUS

ESIMENE PILT

(Tuba kuningakojas. Pehme mööbel, vaibad, pildid seintel, lilled vaasides. Uksed nagu esimeses vaatuses.)

ANGELA *(endiselt lokid õlgadel, ilma ehteasjadeta pidžaamas, seisab pahemal pool akna all ja vahib eesriide vahelt välja, kuninga poole pöördumata)*. Ei tea kuhu need inimesed kõik tõttavad, mõned lähevad pooljoostes kohe.

KUNINGAS *(palja lagipeaga, valgete udemetega kõrva ääres, istub diivanil, pikk pehme öökuub seljas, pehmed toakingad jalas, laksutab tasakesi käsi)*.

TEENER *(tagauksest paremalt sisse, jääb uksele)*.

KUNINGAS. Järele kuulata, kuhu tõttavad inimesed.

TEENER *(ära)*.

KUNINGAS. On neid palju, kes tõttavad?

ANGELA. Palju, palju rohkem kui muidu. Terve linn nagu jookseks kuhugi kokku.

KUNINGAS. Kusagil on vist tuli või mõni suurem kakelus lahti.

ANGELA. Kas siis linnarahvas nii väga armastab tuld ja kakelust?

KUNINGAS *(ükskõikselt)*. Oh jaa! Mõlemal pool on vägivald, siin loodusjõudude, seal inimeste. Rahvas armastab vägivalda, sest ta arvab, vägivallas on jõud. Miski ei meeldi rahvale rohkem kui jõud.

ANGELA *(imestanult)*. Oh aeg! Ikka hullemaks asi läheb. Esiteks jooksid poisid ja naised, siis läksid mehed täit käiku, nüüd ruttavad juba emad väikeste lastega süles või vankris ning isegi vanad ja vigased keppide ja karkudega. Aa! Juba paistavad ka prouad ja preilid, siidvarjud käes, ja härrasmehed, kõvad peas. Kas sina, kuningas, ise ei taha vaadata, kuidas su rahvas jookseb?

KUNINGAS. Ei, mu kallis. Kui rahvas jooksema hakkab, siis tähendab see ikka halba ja mina hoidun halvast asjast võimalikult kaua eemale. Ta tuleb mulle niikuinii kätte. Sest kui rahvas jookseb halva asja pärast, siis ajab ta selle lõpuks ikka kuninga süüks ja maksab temale kätte.

ANGELA *(tuleb akna alt ära)*. Kuningas, kui sa tõesti arvad, et inimesed jooksevad halva asja pärast, siis mina ka ei vaata enam. *(Astub kuninga ette.)* Oled sa kurb, kuningas, et su rahvas jookseb halva asja pärast?

KUNINGAS. Ei, seni kui sina mu juurde jääd.

ANGELA. Võin ma su sülle istuda?

KUNINGAS. Palun, mu lemmik. Mul hakkaski juba pisut vilu.

ANGELA *(istub kuninga sülle)*. Kas sina, kuningas, pole kunagi nagu pöörane halva asja pärast jooksnud? Mitte kunagi? Räägi mulle ilusti tõtt, nii et ma natukenegi teaks, mis loomad need kuningad tõepoolest on.

KUNINGAS. Kui olin noor ja polnud veel kuningas, siis jooksin. Jooksin,

et saada kuningaks.

ANGELA. Need, kes täna jooksevad, tahavad ehk ka kuningaks saada?

KUNINGAS. See'p see halb asi ongi, et kõik tahavad kuningaks saada — kõik.

ANGELA. On see siis halb? On sul halb, et oled kuningas? On sul halb, et istun su süles?

KUNINGAS. Ei, mu lemmik. (*Silitab Angela kätt.*)

ANGELA. Noh, rahvas tahaks ka, et keegi istuks tema süles.

KUNINGAS. Ei, rahvas tahaks ise kellegi sülle istuda, rahvas tahaks kuninga sülle istuda, sest ta arvab, et mis maksab kuningas, kui ta oma rahvast süles ei kannu.

ANGELA. Kuningas, ära lase kedagi oma sülle peale minu.

KUNINGAS. Mitte kedagi, mu lemmik.

ANGELA (*häbelikult*). Nõnda hakkavad sind armastama. Ma armastangi sind juba natukene, kuningas.

KUNINGAS. Armastus on ainuke asi, mille pärast maksab joosta. Aga seda mõistame alles siis, kui meid enam keegi ei armasta ja kui pole enam kedagi, kes tahaks, et meie teda armastaks. Nõnda möödub elu.

ANGELA. Kuningas, armasta mind, ma nii väga tahaks, et mind kuningas armastaks. (*Koputus uksele.*)

KUNINGAS. Sisse!

TEENER (*astub sisse*). Kuningas, linna on ilmunud mees, kes laulab mägilaulu ja näitab kahe peaga vasikat, rahvas jookseb tema juurde.

ANGELA (*kargab põlvili kuninga sülle, hüppab seal ja lööb käsi rõõmu pärast kokku*). See on Karlo, see on tingimata tema!

KUNINGAS (*annab teenrile märku, see lahkub*). Kes on Karlo?

ANGELA (*ikka veel põlvili süles*). Minu peigmees.

KUNINGAS (*aietades*). Ai, ai, valus on!

ANGELA. Olen ma siis nii hirmus raske või on mu põlved teravad? (*Istub ja naerab.*) Nõnda on pehmem, eks?

KUNINGAS. Palju pehmem ja soem.

ANGELA. Minu ema ütles alati, mul olla poisi põlved, teravad nagu lambal. Mis mees küll sinuga peale hakkab, kui su põlved pehmemaks ei lähe, ütles ta mulle. Aga isa seljas võisin ma põlvili tallata, niipalju kui süda kutsus, temal polnud sest midagi. Voolmete pärast oli see talle isegi hea. On sul ka voolmed, kuningas? Luba, ma katsun. (*Katsub kuninga õlgu mudida.*)

KUNINGAS. Ai, sealt on ju valus.

ANGELA. Tähendab ka kuningatel on voolmed, kui nad vanaks jäävad. Aga kannata ilusti välja, esteks on kibe, pärast magus. (*Mudib ja näpib.*) Kas hakkab juba paremaks minema?

KUNINGAS. Just nagu hakkaks.

ANGELA. Näed sa nüüd, kuningas, sul on must abi ka pisut. Kas sa ei tahaks diivanile kõhuli lasta, nagu minu isa laskis murule, kui ma teda põlvili tallasin (*Kargab põrandale.*) Tee seda, kuningas, kui sa mind natukenegi armastad. Ma aitan sind. (*Võtab kuningat jalust kinni, tõstab need järsku*

diivanile ja kuningas langeb pikali; sikutab ja pöörab teda, kuni saab ta kõhuli, rääkides.) Nõnda! Jalad siia! Nii! Käed nõnda, lõua alla padi — nõnda! Soo, ole nüüd päris paigal, küll sa näed, mis ma teen. Esteks tasakesti keset selga (*ronib põlvili kuninga peale*), tunned, kui hea! Küll on sinul pehme selg! Kohe tunda, et kuninga oma. Minu isa oli nagu elus puuhunt, põlved tegi hellaks. Sinu seljas võiksin ma tundide kaupa põlvitada. (*Liigub piha poole.*) Eks ole hea, mis?

KUNINGAS (*ägisedes*). Hea on küll, aga valu on ka.

ANGELA. Valu on voolmete pärast. Oota natuke, siis on valu läind ja hakkab ainult hea.

KUNINGAS. Valu ongi just hea, seda pole millalgi tundnud.

ANGELA. Vaene kuningas! Kõike on tal küllalt, ainult valust on tal puudus. (*Koputus uksele.*) Kes seal on?

NARR (*ukse tagant*). Siin on vanateener ja narr, nad otsivad kuningat.

KUNINGAS. Tule sisse! Narr on oma inimene.

NARR (*tuleb uksest, heakskiitvalt*). Just nii! Kuningas rahva kukil, naine kuninga kukil.

KUNINGAS. Narr, ära naera, naist kanda pole sugugi nii kerge ja lõbus.

NARR. Arvad sa, vend kuningas, et rahval on kerge ja lõbus sind kanda?

ANGELA. Las rahvas õpib kannatama nagu kuningaski, temale ei tee voolmete valu varsti enam midagi.

NARR. On siis kuningal voolmed?

ANGELA. Miks ta siis muidu mu põlvede all aietab.

NARR. Siis on need küll sest ajast, kus me röövliametit pidasime.

ANGELA (*tallates*). Mis te õieti tegite, kui röövliid olite?

NARR. Me võitlesime siis vabaduse ja õiguste eest. Me olime siis rahva poolt ja kuninga vastu, nüüd aga kuninga poolt ja rahva vastu.

ANGELA. Ah nõnda! Sellepärast siis kuningad kiusavadki röövleid taga ja sellepärast minu isa ja kõik rahvamehed hoiavad mitte kuninga, vaid röövlite poole. (*Peatub tammudes, patsutab kuningale õlale, küsib.*) Noh, kas hakkab juba seks korraks aitama?

KUNINGAS. Küllap aitab seks korraks sellest valust.

NARR. Armuline issand! Mis narr küll selle eest annaks, kui mõni noor naine ka tema vana krõnksu selga mudiks ja tallaks!

ANGELA. Kuningas, kallid, luba, et ma ka narri seljas tallan.

KUNINGAS. Narrile on kõik lubatud.

ANGELA (*narrile*). Lase siis vaibale kõhuli. (*Narr laskub.*) Aga sind tallan ma jaluli, mitte põlvili, narr.

NARR. Narri talla, nagu tahad, ikka tänab ta.

ANGELA (*astub narri sääremarjadele ja hakkab pikkamisi mööda jalgu ülespoole minema*). Põlved naksuvad sul nagu vanal äraetud setukal ja reied on sul paljas luu ja nahk. Oi, oi, narrike, sa oled niisama kõva ja kondine nagu minu isagi mägedel, mis sest siis kasu, et elad kuningakojas.

KUNINGAS (*küljeli, käsipõsekil diivanil*). Mitte narril pole sest kasu, et elab kuningakojas, vaid kuningal: narr on ainuke ustav inimene tänapäev.

NARR (*ägisedes, sest Angela on tal jaluli keset selga*). Elus ja ajaloos polegi muud, kui aga tänapäev, sellepärast on narril leib hooleta.

KUNINGAS. Joosep, tulid sa ainult selleks siia, et end neitsi Angelast tallata lasta, või oli sul ka muud asja?

NARR (*jahmatab, pöördub järsku maas ümber, nii et Angela kukub vaibale*). Ah, vabandust, kuningas...

ANGELA (*pahaselt*). Narr, kõigepealt palu räpakuse pärast minult vabandust.

NARR (*kargab püsti*). Ah, vabandust, kuninganna!

ANGELA (*pikali vaibal*). Narr, palun veel kord samad sõnad!

NARR. Vabandust, kuninganna!

ANGELA. Ku-nin-gan-na. Jumalik! Küll on maailmas ilusaid sõnu!

KUNINGAS (*narrile, kes vahib Angelat*). Joosep, ma ootan.

NARR. Kuningas, täna tulid kokku ainult põllu- ja väeülem, kõik teised puuduvad.

KUNINGAS. Mis siis teiste ülematega on juhtunud?

NARR. Kõik on läinud ühes rahvaga kahe peaga vasikat vaatama.

ANGELA (*kargab vaibalt*). Kas kuuled, kuningas, kõik on juba läind. Lähme meie ka. Ma tahaks kangesti seda vasikat näha, kes mu kuningakotta aitas

KUNINGAS. Kuis nii, vasikas aitas?

ANGELA. Aga kes siis? Poleks seda vasikat olnud, siis oleks ma asjad ammu enne Karloga joonde saand, kui Mathias meile jõudis. Aga niipea kui kuulsin sellest imevasikast, oli mul kohe selge, et midagi suurt on tulemas, sest ega jumal ometi hakka oma imesid tühiste asjade pärast raiskama. Kuningas, kui sa ise ei taha tulla, siis las ma lähen Mathiaga

KUNINGAS. Mathiat pole linnas.

ANGELA (*ärevalt*). Kas saatsid ta jällegi mõnele naisele järele või?

KUNINGAS. Ei, mu lemmik, peale sinu pole mul kedagi vaja.

ANGELA. Tähendab sa armastad mind tõsiselt, kuningas. Aga miks ei vii sa mind siis imevasikat vaatama? Lase ma lähen narriga, kui sa ise ei tule.

KUNINGAS. Joosep, tahad sa neitsi Angelaga minna?

NARR. Naine peab käima sellega, kelle süles ta istub.

KUNINGAS. Kuuled, mu lemmik, narr ei tule sinuga.

ANGELA. Anna siis mulle mõni ümmardaja kaasa

KUNINGAS. Joosep, laksuta käsi.

NARR. Ei tasu narril vaeva. Aga kel janu, sel jalad, kel valu, las see karjub.

ANGELA. Ma ise. (*Lööb käsi kokku.*) Keegi ei tule. Miks ei tulda, kui olen kuninganna?

KUNINGAS. Ma aitan. (*Laksutab käsi.*) Näed, kallid, ka minu kutsel ei tule keegi.

NARR. See on narrilegi liig! (*Väljub uksest.*)

KUNINGAS. Tule mu sülle. (*Angela täidab käsku.*) Tahad sa tingimata minna seda vasikat vaatama?

ANGELA. Ega ma muidu, aga tal on ju kaks pead.

KUNINGAS (*ohkab*). Kui kahju, et minul pole kahte pead! Kuningad on kõik ühe peaga, sellepärast jäetaksegi nad rahva poolt maha ja joostakse vasika järele, kel kaks pead. Isegi naine, kes istub kuninga süles, jätaks meelevdi kuninga ja hoiaks vasika poole.

ANGELA. Ega ma muidu, aga kui narr ütleb, et kõik teised. (*Koputus uksele*)

KUNINGAS. Sisse!

NARR (*ilmub*). Kuningas, sinu koda on tühi, sellepärast ei tule keegi, kui kutsud. Inimesed on sinu ja su koja maha jätnud, koeradki on ühes inimestega läinud. Ainult kass istub oma poegade juures ja peseb silmi. Inimestest on veel kolm järel: kuningas, narr ja naine, kes mehest ei tea.

KUNINGAS. Nainegi tahab teistega minna, ainult kuningas, narr ja kass hoiavad koda.

ANGELA. Ei, kuningas, kui kõik on läind, siis mina jään — jään sinu ja narriga.

KUNINGAS. Oleks nagu mõni uus kuningas tõusmas.

ANGELA. Mis tähendab uus kuningas?

KUNINGAS. See tähendab, et vana tõugatakse troonilt.

ANGELA. A-a! Siis ma tean, kes uus on! See on Mathias. Tema ennustus hakkab täide minema.

NARR. Ennustused lähevad ikka täide, kui narre leidub, kes ennustusi usuvad.

ANGELA. Siis saab Mathias kuningaks, sest narre olevat ilmas rohkem kui arukaid.

NARR. Kuninganna, Mathias on kelm ja varas.

ANGELA. Seda muidugi, aga kas siis kelmid ei või kuningaks saada?

NARR. Mathias istub vanglas.

ANGELA. Kas vanglast ei tule kuninga?

NARR. Vanglast tulevad narride kuningad. Aga kuningas jääb kuningaks, hulk jookseb ikka talle järele.

ANGELA. Mina ei jookse, enam ei jookse, mina jään siia. Seda ütlesin Mathiale juba mägedel.

KUNINGAS. Oli sellest siis juba mägedel juttu?

ANGELA. Ja muidugi, kuningas. Mathias ütles seal, et tänapäev on kerge kuningaks saada: luiska end ainult jumalapojaks, kelle käes on igamehe õnn, kohe viskab rahvas vana kuninga kividega surnuks ja tõstab sinu troonile. Ja kui oled kord troonil, siis seal sa istud ja...

NARR. Ja tapad neid, kes su troonile tõstsid.

KUNINGAS (*mõttes*). Et siinilmas ka midagi ei muutu! Kui meie olime noored, siis oli just niisama.

NARR. Milleks ta peaks siis muutuma, kui inimesed on ikka esiteks noored ja lähevad alles pärast vanemaks mitte vastupidi.

ANGELA. Jah, mägedel oli niisama, esiteks nooremad, pärast vanemad. Mõni aasta tagasi ma ei uskunud seda, aga nüüd usun: narril on õigus.

KUNINGAS. Ikka peab narril õigus olema. Aga mis sa arvad, Joosep, kas

sul maksab veel oma kuningale truu olla?

NARR. Küll ikka, kuningas! Kellelegi peab ju narr truu olema. Ma ootan käsku.

KUNINGAS. Joosep, siin sulle mu pitserisõrmus, tarvita seda, nagu oleks see su oma. Hiljem teata tulemustest. Aga võimalikult mitte verd valada, sest seda valatakse niikuinii liiga.

NARR. Just nii, kuningas. Verevalamise eest las muretsevad uued kuningad ja nende narrid.

KUNINGAS. Olgu nõnda, Joosep. *(Narr lahkub kummardades.)*

ANGELA. Nii et kui Karlo kätte saadakse, siis puuakse ta üles, eks?

KUNINGAS *(ükskõikselt)*. Miks nii?

ANGELA. Kuningas, sa pead mind rumalamaks, kui ma olen. Sa ju ise ütlesid: mitte verd valada. Noh, siis peab ta üles pooma, kui ta katsub rahvast kahe peaga vasika abil oma poole üle meelitada.

KUNINGAS *(väsinult haigutades)*. Ah nii, mu laps!

ANGELA *(mängides kuninga valgete udemetega)*. Näed nüüd, kuningas, mul on õigus. Karlo puuakse üles. Aga kui sa tahad, et ma ikka veel sinu süles istuks, siis poo ennem see kahe peaga vasikas kui Karlo, sest tema laulab nii ilusasti mägedes, kui kõrgel käib helevalge kuu. Nõnda laulab ainuüksi Karlo ja nõnda kostab see ainult mägedes, kui keegi tuleb ja laulab.

KUNINGAS *(sonib uinudes)*. Ainult Karlo... ainult mägedes... tuleb ja laulab...

ANGELA. Oled sa, kuningas, kunagi nõnda mägedes kuu valgel laulnud? Oled sa kuulnud, kui mõni teine laulab? Oled sa kedagi tõsiselt armastanud? Kõigest, kõigest südamest, nii et... *(Kuningas hakkab norskama.)* Vaene kuningas, armastus paneb ta norskama.

Kuningas ei usu armastust, vaid jumalat ja narri. Head ööd, mu kuningas, ka mina lähen tuttu. *(Poeb kuninga rinnale ja suleb silmad.)*

(Eesriie.)

TEINE PILT

(Esimese vaatuse ruum sama sisustusega, ainult et kõrgend ühes kuningajäriega ei seisa laua otsas, vaid selle pahemal küljel keskpaigas. Teener seab toole laua äärde. Paremast tagaseina uksest tuleb narr, et korraldust üle vaadata ja siin-seal midagi kohendada.)

TEENER. Küll on hull, ela kuningakojas, aga mitte ei tea, mis...

NARR. Seda sa ju ometi tead, et kuningakojas ei algata nooremad vanematega kõnelust.

TEENER. Ma mõtlesin, et narriga ometi...

NARR. Kuningakojas teenrid ei mõtle, vaid täidavad käsku.

TEENER. Aga...

NARR *(vahele)*. Mitte «aga», vaid «just nii» või «kuulen».

TEENER (*jääb sirgelt seisma, tool käes, ja hüüab*). Just nii! Kuulen!

NARR. No ometi kord! Aga mis see siis on, mida sa kuningakojas ei tea?

TEENER. Mul on tundmus, et...

NARR. Teenril ei tohi kuningakojas tundmusi olla.

TEENER. Just nii, narr, ei tohi tundmusi olla.

NARR. Sulle vist ka ei anna südamerahu see va kahe peaga vasikas?

TEENER. Aga kui kõik on nii ärevil, siis...

NARR. Kallis Adam, ütle õige nii eneste vahel, kumma poole sa hoiad, kas kuninga või vasika poole?

TEENER. See ongi, mida ma teada tahaks. Mõistad, aulik narr, ei saa kuidagi teada, kuspool on enamus, sest kui elad kuningakojas...

NARR. ...siis ei tea kunagi, kuspool on enamus. Väga õige! Kuningakojas küsitakse, kuspool on võim, see ongi see õige enamus.

TEENER. Kas see peaks tõsi olema, et vasikas on kuningakotta toodud?

NARR. Ükski narr ei tea õieti, mis on kuningakojas tõsi. Siin ainult räägitakse. Ühed ütlevad, et vasikas on kuningakojas, teised, et ta on ühes oma pooldajatega mägedesse jooksnud.

TEENER. Ah nii! Või mägedesse?! Aga siis on ju mässu karta.

NARR. Ja muidugi. Siis hakatakse vabadusvõitlust vasika nimel kuninga vastu.

TEENER. Vaene vana kuningas! On temal ka põli! Peab võitlema vasikaga!

NARR. Mis sinna parata, kui oled kuningas. Rahva pärast kuningas peab mõnikord vasikaga võidu jooksmagi, sest muidu öeldakse kohe, mis kuningas niisuke ka on, ei suuda vasikatki jooksus võita. (*Võtab kella taskust ja vaatab.*) Aeg on lobisemine lõpetada, Adam. Kuningas ootab ja ülemad ootavad. Ava ukсед. (*Lahkub paremast tagaseina uksest. Teener seisatab, laseb silmad üle ruumi käia, avab siis ukse paremas seinas ja väljub ise paremast uksest tagaseinas. Natukene aega seisab tuba tühi, siis hakkab läbi lahtise ukse kostma hääli ja varsti astuvad sisse KIRJAÜLEM ja ÜLEMPREESTER.*)

KIRJAÜLEM. Jumal tänatud, täna on siin päris ristiinimese temperatuur, aga viimati tahtis naha seljas lahti leotada.

ÜLEMPREESTER. Kohe tunda, et majas on naine, kes armastab ja keda armastatakse.

KIRJAÜLEM. Jah, narril näib seekord õigus olevat. Kes võis küll arvata, et naine, kes mehest ei tea...

ÜLEMPREESTER (*võidurõõmsalt*). ...võib imet teha, eks ole nõnda?

KIRJAÜLEM. Üsna õige, kallis ülempreester: võib otse imet teha. Sest kui ainult mõelda, kuidas ahjusid pidi kütma, nii et riigimetsad...

ÜLEMPREESTER. ...sulasad nagu või päikese käes — just nii. Aga mis sa nüüd arvad, armas kirjaülem, kas ehk sel igivanal usul neitsist ja kõigel muul, mis sellega ühenduses, pole ometi ivakene tõetarkust sees ja kas ei peaks seepärast just seda neitsilikku tarkust erilise hoolega koolides õpetama?

KIRJAÜLEM. Sa tahad öelda, et ühe neitsi pärast peaks...

ÜLEMPREESTER. Miks just ühe pärast? Meie kallil kodumaal võiks ju

rohkem kui üks neitsi olla. Sa mõtle ometi, et kui juba ühe neitsi pärast on riigimetsades nii suur kokkuhoid, mis sünniks veel siis, kui neitsisid oleks rohkem. Pealegi, kallid kirjaülem, metsad, mis ahjus põlevad, soendavad meid väljastpoolt, naine, kes mehest ei tea, seestpoolt. Õige naine on nii-öelda mehe keskküte.

VÄEÜLEM (*kes viimaste sõnade ajal ligi astunud*). Seltsimees ülempreester jutlustab aina armastusest, aga maailmas aitab tänapäev ainult hirmu nahka ajamine. Kõik peavad kõiki kartma, see on tänapäeva loosung.

ÜLEMPREESTER. Üsna õige, seltsimees väeülem: kõik peavad kõiki kartma. Kirjasõnagi ütleb: sa pead kartma, aga lisab kohe: ja armastama. Nii et ilma hirmuta ei saa. Meie, armas väeülem, töötame käsikäes: sina ajad hirmu nahka ja mina tulen siis, armulill käes, et seda inimeste südamesse istutada.

VÄEÜLEM. Mulle meeldib, kui need mind armastavad, kellele olen hirmu nahka ajanud. (*Pöördub ukse poole, kust tuleb ühes teistega siseülem.*) Seltsimees siseülem, mis kuuldu siserindelt?

SISEÜLEM. Vasikas teeb imet: rahvas tahab uut kuningat.

VÄEÜLEM. Naljakas! Ülempreester jutlustab neitsiimest, sina vasikaimest, nagu elaksime lausa imede maal.

SISEÜLEM. Mitte imede maal, vaid imede ajastul elame tänapäev. Kõigil on nii palju soove, et ainult imed võivad neid rahuldada.

NARR (*astub viimaste sõnade ajal tagaseina ükselt pahemalt sisse, lööb kepiga vastu põrandat ja hüüab*). Kuningas ja kuninganna, neitsi Angela!

VÄEÜLEM (*siseülemale, tasa*). Ka kuninganna! Tähendab varsti saame naiste rügemendi.

(*Kuningas ja Angela tulevad käsikäes. Kuningas kuues, paljas pealagi katmata; Angela lahedavõitu lihtsas kleidis, mis ometi laseb mõjule tema noore keha. Ehted puuduvad, lokid endiselt õlgadeni. Kuninga samm aeglane, raske, iseteadlik, Angelal kerge, peaaegu tantsisklev ja lendav, ise rõõmus ja naerul, nagu oleks kõik ainult mäng. Kui nad jõuavad kõrgendi juurde, tahab narr, kes kõnnib ülitähtsalt kuninga kannul, teda astmeist üles aidata, aga teda takistab selles*)

ANGELA (*öeldes narrile*). Joosep, sina ära sega kuningat, las ta aga ronib ise, muidu veel ülemad arvavad, et kuningas pole iseseisev. (*Võtab kuningal käe alt kinni ja aitab ta aujärjele.*) No näed, kallid kuningas, meie oleme iseseisvad, meie ei vaja narri abi.

NARR. Kuningas on ainult siis iseseisev, kui teda aitab mõni naine või narr.

ANGELA (*kuningale*). Pean ma kohe sülle istuma?

KUNINGAS. Kohe, mu lemmik, nõnda on palju kindlam.

ANGELA (*istub kuninga sülle, riputades jalad üle toolitoe ja hoidudes nõnda, et kuningas koosolijaid näeks*). Mul on nii hea meel, et ma teen kuninga kindlamaks.

KUNINGAS. Härrad ülemad, palume istet võtta. Me ootame siseülemalt ettekannet.

SISEÜLEM. Kuningas, ma pean aru andma asjas, milles mina ei või

vastutav olla, sest võõras käsi on minule usaldatud võimkonnas tegutsenud.

KUNINGAS. Me ei oota vastutust, vaid informatsiooni, armas siseülem.

SISEÜLEM. Kuningas peaks informatsiooni nõudma sellelt, kes minu asemel tegutsenud.

VÄEÜLEM. Toetan siseülema arvamust.

KUNINGAS. Armas narr, mis on sinul öelda ülemate arvamuse kohta?

NARR. Ka mina pooldan seda. Siseülem ei saa kuningale informatsiooni anda, sest tema sulased on läinud imevasika usku ja on põgenenud ühes paljude teistega mägedesse. Oleks kuningas narriks, siis ta küsiks siseülemalt, kuidas on tema endagi usuga lugu.

SISEÜLEM. Tõstan kõige valjemat protesti narri kahtlustuste vastu!

VÄEÜLEM. Ühinen siseülema protestiga. Sõjavägi ja politsei on kuningale truud.

SISEÜLEM. Jah, kuningas, politsei on truud, põgenenud on ainult salakuulajad ja provokaatorid. Aga ilma nendeta ei saa, sest need kuuluvad riigisüsteemi. Narrilgi on omad salakuulajad ja nuuskurid.

KUNINGAS. Narr, on sinu salakuulajad ja provokaatorid ka imevasika usku läind ja mägedesse põgenend?

NARR. Ei, kuningas, narr ei peta ja teda ei peteta.

KUNINGAS. Ehk võid siis sina meile informatsiooni anda?

NARR. Kas kuningas ei tahaks kahte peasüüdlast ise üle kuulata?

ANGELA. Kuningas, kallid, lasse Karlo ja Mathias siia tuua, nõnda saavad nad oma silmaga näha, et ma istun sinu süles.

KUNINGAS. Joosep, tee, nagu neitsi Angela soovib.

NARR (*läheneb tagaseina uksele paremal ja jääb oodates seisma, kui küsib*)

VÄEÜLEM. Kas ei võiks ka vasika tuua, et igamees oma silmaga... (*Naer.*)

KIRJAÜLEM. Palun, vasikat mitte! Kuningakoda pole tõbraste jaoks. Pealegi on teda enamasti kõik juba näinud.

VÄEÜLEM. Mina ei saa aru, mille üle siin naerdakse. On see tõesti naeruväärt, et ma pole kahe peaga vasikat näinud? Aga ülempreester ka pole näind.

KIRJAÜLEM. Ülempreester on näind.

ÜLEMPREESTER. Minu amet kohustab mind tutvuma imedega, mis saavad uute uskude alusteks.

VÄEÜLEM. Siis olen mina, kuningas ja neitsi Angela ainukesed, kes pole veel seda imet näinud.

NARR (*ukse alt*). Neitsi Angelale ma näitasin, ainult kuningas...

KUNINGAS. Mina olen vana, ma ei armasta imesid, mis tekitavad vaenu ja segadust.

ANGELA. Ja minule aitab sellest, et ma seda imet kordki nägin, ainult kahju, et narr ei osanud öelda, mis ta tähendab.

ÜLEMPREESTER. Imede mõistatamine on jumala kiusamine, neitsi Angela.

NARR. Siis jätame kiusu ja vasika, kui kuningas lubab.

KUNINGAS (*nokutab pead nõus olles*).

NARR (*väljub uksest*).

ANGELA. Kui vasikas oma kahe peaga tekitab vaenu ja segadust, kas siis ei võiks teda ära tappa?

SISEÜLEM, KIRJAÜLEM, ÜLEMPREESTER. Mitte tappa!

VÄEÜLEM. Ma ei mõista, mida mu seltsimehed kardavad.

KIRJAÜLEM. Revolutsiooni!

SISEÜLEM. Mässu!

ÜLEMPREESTER. Tänapäev ei maksaks verevalamisega usu vastu võidelda. Kui rahvas usub, et vasika kaks pead on jumalaime, siis...

VÄEÜLEM (*ironiseerivalt*). ...siis peab ootama, kuni sünnib kolme peaga või peata vasikas.

ÜLEMPREESTER. Ei, armas väeülem, aitaks sellestki, kui sünniks kusagil veel teine vasikas, kes ammuks kahe häälega, sest kahekordne ime polegi enam ime. Sellepärast küsiks ma seltsimees karjaülemalt, kas temal pole eriteadlasi, kes võiksid lehma mõjutada, et nad tooksid veel mõne kahepealise. Loodusteadlased ründavad ja kahtlustavad juba ammugi usku ja tema õpetajaid, kena oleks nüüd kordki näha, mis nad ka positiivselt suudavad. Minagi ehk loobuksin hingekarjase mantlist ja anduksin veel vanas eas loodusteadusele, kui tema tulemuseks oleks teine kahe peaga vasikas.

KARJAÜLEM. Seltsimees ülempreester, teadus imedega ei tegele, need kuuluvad usule. Peaks palvetama, et ime korduks.

ANGELA. Jah, see aitaks tingimata. Aga preestrid ei taha palvetada. Minu ema käis kord preestrilt eestpalvet tahtmas, et kui vana Maasik toob vasika, siis toogu niisuke, nagu ta ise: väikesed sissepoole kõverad sarved, valge täpp otsaesel ja hea piimaanniga. Aga preester ütles ilma pikemata, et tema vasikatele eestpalveid ei pea, ja ei pidanudki. Siis läks ema kaardimoori juurde ja lasi sel kaardid välja panna, nii et vasikas tuleks Maasika moodi, ja näe tuligi, ainult et mitte lehm, vaid härg. (*Naer.*)

NARR (*tuleb tagaseina uksest pahemalt, tema järel raudus Karlo ja Mathias valvurite saatel. Vangid paigutatakse teisele poole lauda kuninga järi vastu, kuhu ülemad neile ruumi teevad, nihutades oma toolid kõrvale. Valvurid taganevad ukse alla ja väljuvad narri märguandel*). Kuningas, siin on peasüüdlased — Mathias ja mägilane.

ANGELA. See on Karlo, minu peigmees, kes ilusasti laulab.

KIRJAÜLEM. See mees laulab tõepoolest ilusasti.

NARR. Temast võiks saada kuningakoja laulja.

SISEÜLEM. Mässajast kuningakoja lauljaks! See oleks hea karjäär.

NARR. Mässajal peab hea karjäär olema, muidu ei saa temast maksva korra kaitsjat.

ANGELA. Kuuled sa, Karlo, sind tahetakse kuningakoja lauljaks. Tahad sa mulle laulda, kui istun kuninga süles? (*Ootab pisut.*) Miks sa ei vasta? Oled sa kurdiks jäänud või?

NARR. Ei Karlo ega Mathias pole veel ühelegi küsimusele vastanud. Nad

teevad, nagu nad ei kuulekski, mis neile öeldakse.

ANGELA. Karlo, mis sinuga on juhtunud, et sa ei räägi? Miks oled sa raudus? Vasta ometi minulegi, sa ju armastad mind. Või ei taha sa, et ma kuninga süles istun? Hea küll, ma tulen sinu juurde. (*Hüppab kõrgendile, sealt lauale ja laualt teisele poole põrandale Karlo juurde.*) Soo, räägi nüüd, ma olen siin. Joosep, vabasta Karlo käed.

NARR. Kuninga käsul ainult...

KUNINGAS. Tee, nagu neitsi Angela soovib.

NARR (*asub Karlo käsi vabastama*).

SISEÜLEM (*tasakesi väeülemale*). Meil ajavad riigiasju narr ja naine.

VÄEÜLEM (*muiates*). Naine, kes mehest ei tea.

ANGELA (*kui Karlo käed vabad*). Noh, Karlo, nüüd oled vaba ja me võime rääkida, nagu oleksime kahekesi mägedel, kus paistab kuu. Kui sa mind ikka veel armastad, siis ütle, miks sa vaikid?

KARLO. Angela, seda ei või ma öelda. See on saladus.

NARR. Ennäe! Mida ei suuda narringi narr, seda suudab noor naine: mees hakkab rääkima.

ANGELA. Sa armastad mind ja sul on minu ees saladused! Kas sul pole häbi, Karlo?

KARLO. See pole minu saladus, vaid Mathia.

ANGELA. Ja sina aitad tema saladust varjata? On siis tema sulle rohkem kui mina? Sa tead ometi, ma olen nii uudishimulik, et kui sa seda saladust mulle ei ütle, siis ei saa ma tervel ööl nahka silma peale. Milleks sa mind piinad? Oled sa kade, et istun kuninga süles?

KARLO. Tean ainult ühte, Angela: ma armastan sind rohkem kui kõike muud maailmas.

ANGELA. Ja ikkagi on sul minu ees saladused?!

KARLO. Ma ei tohi rääkida.

ANGELA. Kes keelab? Mathias? Tahad, ma ütlen kuningale, ta laseb Mathia üles puua, kui sa teda kardad.

KARLO. Ei, ei! Mitte puua! Mina ei taha tema elu oma hingele, ennem löögu tema mind kas või salaja maha.

ANGELA. Ah nõnda ähvardas ta sind? Et kui räägid, siis lööb salaja maha? Ja sina kardad seda autut luiskajat ja näppajat?

KARLO. Kardetakse siis kuningakojas ausaid inimesi?

ANGELA. Kuningakojas kardetakse kuningat. Aga sinul pole seda vaja, kui ütled, miks Mathias käskis sind vaikida.

KARLO. Mathias ütles, et meid mõlemaid tõmmatakse võlla, kui me ei oska suud pidada. Hammusta või keeleotsast tükk, ütles ta, aga pea lõuad, siis ei või nad meile midagi parata: neil pole tunnistajaid, sest agendid põgenesid mägedesse.

ANGELA. Issand jumal, Karlo, mis sa siis tegid, et kardad võllast?

KARLO. Mina ei teinud midagi, näitasin rahvale ainult oma vasikat ja laulsin, sest ma mõtlesin sinu peale.

ANGELA. Aga mis siis Mathias tegi?

KARLO. Mathias hakkas rahvale kõnelema.

ANGELA. Muidugi luiskas ta, nagu ikka, eks?

KARLO. Ta ütles: meie maal, meie riigis peab midagi mäda olema, kui juba lehmad hakkavad kahepealisi sünnitama. Selle vastu peab midagi ette võtma või muidu hakkavad ka meie naised kahepealisi ilmale kandma. Hirm ongi juba kõigil nahas, sest mehed ei julge enam sigitada ega naised sigida. Mehed, vennad, mis peame tegema? küsis ta.

ANGELA. Mis muud, kui vana kuningas kividega surnuks ja Mathias troonile. Ütles ta nõnda? (*Liikumine.*)

KARLO. Seda just ta ei saanud öelda, sest enne võeti meid kinni. Aga ta ütles, et miks läheb rahva seisukord halvemaks, kui ta sõdib? Viimase sõja me ju võitsime täie rinnaga, noh, siis peab sõjast kasu olema. Kuid miks ei ole? Miks seisukord halveneb, kui on võit? Tähendab — kord on süüdi, valitsus on süüdi, kuningas on süüdi. Kes tahab paremust, see võidelgu vana korra, vana valitsuse, vanade seaduste ja vana kuninga vastu.

KUNINGAS. Noormees, kas siis ei leidunud kedagi, kes oleks seletanud, et mitte kuningas ei tahtnud sõda, vaid rahvas ise?

KARLO. Mathias arvas, et rahvas peab sõda tahtma, kui ta on elujõuline, rahvas peab sõdima, aga vastutama peab valitsus ja kuningas, muidu ei seisa üks ega teine oma ülesande kõrgusel. Maailmas on kõike küll, ainult peab teadma, kust ja kuidas võtta, et rahvale jagada.

NARR. Mathias pooldab ameerika vabamaadlust, tema tahaks võtta, kust aga võtta saab.

KARLO. Jah, miski ei meeldinud rahvale rohkem, kui et kõike on maailmas küll, ainult peab oskama võtta. Nende sõnadega võitis Mathias rahva südamet, nii et pärast kiitles, tema on rahvamees. Kõik uskusid ja mina ka, et oleks Mathia-taoline mees rahva juhiks, siis läheksime ummisjalu paremasse maailma, mida minu kahe peaga vasikas pidi ette kuulutama. Sest tema ei tähenda midagi muud, kui et siitmaalt olgu igamehel süüa ja juua, nagu sööks ja jookis ta kahe suuga, ja igamehel olgu õigus häält tõsta, nagu karjuks ta kahe kõriga. Kui aga rahvale jumala kuulutust mööda ei jagata, siis maha endine rämp — maha valitsus, maha kuningas, rahvas murrab omal jõul paradiisiaia väravast sisse, kui tal on õige juht.

ANGELA. Kuule, Mathias, sina oled ju päris sulij ja võrukael, kui sa nõnda kõneled.

SISEÜLEM. Kuningas peaks Mathia omale propagandajuhiks võtma.

NARR. Jah, see kuluks marjaks ära. Tema lubaks igamehele seda, mis ta ise tahab igamehelt võtta. Tema oleks valmis igameest süles kandma, kui ta võiks kaksiti igamehe kaelale istuda.

KUNINGAS. Mathias, eks sa kuule, mis nad sinust räägivad. Kas sul siis midagi pole enda kaitseks öelda?

MATHIAS. Kuningas, ma pole midagi teind, mis käiks rahva tahte vastu. Rahvas armastab ettekuulutajaid, selgeltnägijaid, tõeprohveteid, kaardimoore, käetarku ja igasuguseid imesid, noh, mina siis kuulutasingi kahe peaga vasika imet, nagu oleksin ma mõni selgelt nägev tõeprohvet.

ÜLEMPREESTER. See inimene laimab rahvast!

KIRJAÜLEM. Mathias on rahvavaenlane!

MATHIAS. Mina armastan rahvast. Mina tahtsin teda lohutada. Sedagi ei teinud ma omast peast.

KUNINGAS. Kes oli su nõuandja?

MATHIAS. Neitsi Angela ja tema peigmees Karlo. *(Liikumine.)*

KARLO. Mathias valetab!

ANGELA. Valeta edasi, Mathias.

MATHIAS. Ma ei valeta. Mina usun, et ma ei valeta. Ma usun, sa tahtsid, et minust saaks kuningas. Sa ütlesid mulle: kuningas on vana, tapa ta, tänapäev istuvad mõrtsukad troonidel. Või kui sa ei taha tappa, ütles Angela, siis luba igamees rikkaks teha, luba igamehele, mis ta iganes himustab, nõnda saad kuningaks. Head lõuad maksavad siinilmas enam kui hea süda. *(Üldine ärevus, tõustakse müriinal toolidelt, räägitakse, veheldakse kätega, narr kiljub kõveras naerda.)*

ANGELA. Mathias, sa valetad paremini kui ükski teine, ma hakkan sind uuesti armastama. Karlo, mäletad sa, kuidas see asi oli? Ütle kuningale, et ta teaks.

KARLO. Kuningas, Mathias oli all orus varastanud ja pidi põgenema. Lahkudes ütles ta Angelale: ma tulen surnult või kuningana sadulas, hiilgav kiiver peas, haljas mõök vööl, kuldkannused jalas. Ja kui ta siis lõpuks tõesti nõnda tuli, küsis Angela: Mathias, oled sa kuningas? Kuidas sa said kuningaks? Kas luiskasid enda jumalapojaks, kelle käes on igamehe õnn? Tapsid sa kuninga või tappis keegi sinu eest, nii et sina istusid taga troonile? Nõnda oli see. Kõik muu on Mathialt.

MATHIAS. Karlo armastab, sellepärast valetab ta. Karlo armastab Angelat ja tahtis temaga just enne asjad joonde ajada, kui mina läksin teda kuninga sülle tooma. Ma jõudsin just õigel ajal jaole. Karlo tahtis mind veel tappagi ja Angelat kuninga sulastelt röövida. Et see ei õnnestunud, siis tuli ta oma imevasikaga linna, sest lootis selle abil Angela kuningalt üle lüüa. Minu meelitas ta endale abiks, öeldes: suguvend Mathias, milleks oled sa kuningakojas teenriks, kui mul on kahe peaga vasikas ja sinul hea suuvärk. Tule minu juurde ja hakka mu vasika prohvetiks. Siin käib palju rahvast, nuuma teda ilusate sõnadega, sina ise lähed sellest rammusamaks, usu mind. Aga mina ei uskunud, sest Joosep oli mulle kojanarri koha lubanud, kui toon kuningale naise, kes mehest ei tea. Et mind oma nõusse saada, ütles Karlo viimaks: Mathias, kui rahvas viskab kuninga kividega surnuks, nii et mina saan Angela omale, siis kõik muu las jääda sinule, kas või ühes trooniga. Ja oma imevasika annan sulle veel pealekauba. See ajas mu aru segi ja ma mõtlesin, mis oleks, kui ma õige katsuks narri mängida? kui ma katsuks rahva narri mängida? kui ma katsuks, kas rahvas usub narri? Nõnda sai minust imevasika prohvet ja rahvas kuulas ning uskus mind. Või mis rääkida rahvast! Sise- ja väeülemad olid varsti meie mehed ja mina arvan, et sise- ja väeülemad isegi tunnustavad kahe peaga vasika usku. *(Naer.)*

NARR. Braavo, braavo, Mathias!

SISEÜLEM. See on häbematu vale!

VÄEÜLEM. Võllaroog niisuke!

ANGELA. Mathias, ma imetlen sind!

KARLO. Mathia vale teeb mu keeletuks.

KUNINGAS. Keda pean ma uskuma, Joosep?

NARR. Ei kedagi peale narri, iseennastki mitte.

MATHIAS. Kuningas, usu mind, nagu usub su rahvas. Kuningas peab olema rahva usku.

ÜLEMPREESTER. Mathial on ussi keel, aga usust räägib ta õieti. Kui rahva usk vasikasse ei raue, siis teeks kuningas ja valitsus targasti, kui läheksid tasapisi rahva usku: nõnda võidetakse rahva usaldus uuesti.

KIRJAÜLEM. Toetan ülempreestri ettepanekut. Rahvas on harimata, tema võtab usku tõsiselt ja hoiab sellest kinni, meile on usk ja veended ainult ärisildiks. Sellepärast võime meie oma usku ja arvamusi kergemini vahetada kui rahvas. Kasu pärast võib haritud inimene kas või kahe peaga vasikasse uskuda, liiatigi et meil on usuvabadus.

KARLO. Kuningas, mina olen harimata, ei taha kojanarriks ega kuningaks ja armastan Angelat, usku ma ei vaheta.

KARJAÜLEM. Mina ka mitte. Sest mida rohkem tegelen loomadega, seda vähem armastan inimest: tema on ainuke elavate seas, kes vahetab usku ja arvamusi.

NARR. Inimeste usuvahetus tuleb pesuvahetusest, armas karjaülem. Sinu hoolealused ei kannu pesu, sellest siis nende kindel usk.

ÜLEMPREESTER. Armsad sõbrad, inimene ei vaheta usku, vaid ususõnu. Mida rohkem uusi sõnu, seda rohkem räägitakse usuvahetusest. Nõnda on jumal selle seadnud.

KUNINGAS. Jumala teed on imelikud, kallis ülempreester. Inimese sõnade hulk kasvab kiiremini kui tema tarkus, sellepärast tuleb tal sagedasti arust puudu, kui vaja otsust teha. Kas ei teaks keegi, mis peab Mathiast saama? Kas tõesti peab ta propagandajuhiks panema, nagu arvas äsja siseülem?

SISEÜLEM. See aitaks igatahes maa rahustamiseks mõjuvalt kaasa.

VÄEÜLEM. Mathia koht on võllas: ta on mässaja.

ÜLEMPREESTER. Tal on usust õige arusaamine, seda ei peaks unustama.

NARR. Viimasel ajal on propagandaministritest kuningad saanud. Miks ei pakuta Mathiale otseteed trooni või võllast? Ühe või teise peab kuningas valima.

KARJAÜLEM. Kas ei aitaks võlla asemel steriliseerimisest? See rahustab.

KIRJAÜLEM. Karjaülem tahab vist rääkida stiliseerimisest. (*Naer.*)

KARJAÜLEM. Kirjaülem oma suures tarkuses ei oska elulisi eraldada elutuid: elulisi steriliseeritakse, elutuid stiliseeritakse.

ANGELA. Mis asi see tiliseerimine on?

NARR. See on uus eesõigus, neitsi Angela. Seni kasutasid seda sugukabud ja suguruunad, nüüd laiendatakse ta ka inimestele. Eesõigus — lapsi mitte saada.

ANGELA. Aga Mathial peaks just kari lapsi kaelas olema.

ÜLEMPREESTER. Väga õige, neitsi Angela, lapsed mõjutavad vanemaid kõlbeliselt imeväärselt. Koertestki on inimesel selles suhtes kasu. Jumal on seda targasti seadnud.

ANGELA. Nii et Mathial jääb ikkagi troon või võllas. Kumba sa valid? Aga ära jälle kohe valeta, kui vastad, räägi kordki tõtt. Või tahad mõtlemiseks aega? Kuningas, kas ei võiks Mathiale ükski päev mõtlemisaega anda?

KUNINGAS. Hea küll, neitsi Angela. Joosep, lase Mathias vanglasse viia.

NARR (*laksutab käsi; tagaseina uksest paremalt ilmuvad valvurid*).

MATHIAS. Kuningas, ma olen süütu: ma katsusin ainult narri mängida.

NARR. Narr mängib alati oma peaga. (*Annab valvureile märku, need viivad Mathia ära.*)

ANGELA. Kuningas, mis sa teed Karloga? Tema ainuke süü on, et ta mind armastab. Kas ta ei kõlbaks kojauljaks?

KUNINGAS. Karlo, tahad sa kuningakoja lauljaks?

KARLO. Ei, kuningas, ma ei taha.

ANGELA. Aga mis sa siis tahad?

KARLO. Ma tahan sind, Angela, tahan ühes sinuga mägedele. Ma olen ainuke mees, kes armastab sind tõsiselt, tule minuga.

ANGELA. Ei, Karlo, ma ei tule. Kuningas armastab mind ka tõsiselt.

KUNINGAS. Meie kõik armastame sind tõsiselt, neitsi Angela. Jää minu juurde.

KARLO. Kuningas, kui armastad Angelat tõsiselt, miks ei sigita sa temaga lapsi?

KUNINGAS. Angela on minu elu.

KARLO. Kuningas, sa kardad surma, sellepärast hoiad Angelast kinni. Aga mina armastan elu, mina armastan sigivust, sellepärast peab Angela minuga tulema. Angela, tule, et ma laulaksin sulle mägedel. Ei ole mõtet, et sigivad mu loomad, kui ma ise ei sigi. Mina armastan sinus oma tulevat sugu, oma laste ema.

ANGELA. Kuningas armastab minus oma elu, ma jään temaga.

KARLO. Siis ütle kuningale, et ta annaks mulle mu vasika tagasi.

ANGELA. Ei, Karlo, seda ma ei ütle.

KARLO. Siis teen endale otsa peale: ma ei suuda ilma sinuta ja imeta elada.

ANGELA. Oota mägedel uut imet.

KARLO. Ei, Angela! Ma ei suuda oodata. Sina või ime, kolmandaks on surm.

ANGELA (*nutma hakates*). Karlo, kallid! Vasikat ei saa tagasi anda! Mina ei saa, kuningas ei saa, narr ei saa, keegi ei saa. (*Erutus.*)

KARLO. Püha taevas! Mis on minu vasikaga? On ta varastatud?

KUNINGAS. Miks sa nutad, mu lemmik? Mis on rahva ainukese imega?

ANGELA (*suure häälega nuttes*). Ma ei või seda öelda! Küsi narrilt, tema teab. (*Ärevus kasvab.*)

KIRJAÜLEM. Rahva ainuke ime narri ja naise käes!

SISEÜLEM. See on kuulmatu!

KUNINGAS. Narr, meie ootame seletust, meie kõik. (*Pinevus.*)

NARR (*teeb käega mingi tähendusrikka liigutuse kaelale.*)

SISEÜLEM. Narr teeb narri tempe.

ANGELA (*nutt*). Kuningas, ära ole kuri, aga ükski ei või sinna midagi parata, et vasikat enam ei ole. (*Karatakse müri toolidelt, läbisegi hüüded: «Halastaja issand! Armuline taevast! Mis nüüd saab! Kõik on otsas! Oleme kadunud! Mäss! Revolutsioon! Uus kuningas!».*)

KIRJAÜLEM. See ei või olla! See käib terve mõistuse vastu!

SISEÜLEM. Siin peitub mingi mäng, mingi kuri kavalus.

KIRJAÜLEM. Narr ja naine valetavad!

ANGELA (*ägedalt*). Mis? Mina valetan?! Ma pole eluilmast valetanud, miks siis täna. Või kui olen, siis sellepärast, et ma pole teadnud, kus tõde, kus vale. Aga kas tark kirjaülem alati teab, mis tõde või mis vale?

ÜLEMPREESTER. Neitsi Angela, seda teab ainult armas jumal, ei ükski inimene. Sest mis on vale? Tõde, mida veel ei mõisteta või mida veel ei usuta. Ja ei keegi siin kojas mõista ega suuda uskuda, et meie maa ainukest imet pole enam.

KARLO. Angela, jutusta ometi, kuidas kadus mu vasikas. Seni, kui oli tema, uskusin ma kindlasti, et varem või hiljem saan ka sinu, aga kui on tema läinud, siis on kõik kadunud.

ANGELA. Vaata, Karlo, kõik tuli sellest, et inimesed on kuningakojas samasugused nagu mägedelgi: kui nad rõõmsad, siis nad tahavad kangesti süüa ja juua. Ja kuningakoda oli rõõmus, kui saadi sind sinu vasikaga kätte. Minagi rõõmustasin hirmsasti, sest ma tahtsin sinu maailmaimet näha. Sind ennast muidugi ka. Nõnda siis läksingi teda kohe vaatama. Aga kui nägin, misuke ilus rammus ta oli — punane ja läikiva karvaga, kindlasti puhtrõõsa piimaga joodetud —, siis tuli mul kange vasikaprae ja -süldi himu, nii kange, et ma kohe ei teadnud, mis teha. Nõnda unustasin ma esteks hoopis, et sinu vasikal oli kaks pead, ja kui see meelde tuli, siis polnud tal enam ühtki pead. Enda lohutuseks mõtlesin viimaks: ma olen ju kuninga naine, pealegi niisuke, kes mehest ei tea, on see siis tõesti nii suur kuritegu, kui ma maitsen kahe peaga vasika praadi ja sülti? Ütle sinagi, Karlo, on see nii hirmus kuritegu?

KARLO. Ah Angela, Angela! Mul oli ime, mul oli maailmaime, aga sina panid ta nahka!

ANGELA. Arvad sa tõesti, et mina ainuüksi sõin su vasika ja tema kaks pead? Karlo, sa ei armasta mind, sa pole mind kunagi armastanud, muidu ei võiks sa minust nõnda arvata. Sa armastasid oma vasikat rohkem kui mind.

KARLO. Ma armastan ainult sind, Angela. Sellepärast ütle mulle, kes sõid mu ime?

ANGELA. Kõik! Kõik sõid! (*Ärevus ja liikumine.*)

KARLO. Kes kõik?

ANGELA. Kuningas, ega sa ei pahanda, kui ma ütlen?

KUNINGAS. Ei, mu lemmik, ütle aga julgesti.

ANGELA. Mina sõin, kuningas sõi, ülemad sõid, nende naised ja tütreid sõid.

ÜLEMPREESTER. Armuline taevas!

KIRJAÜLEM. See on kuulmata!

SISEÜLEM. Milline jäledus!

KARJAÜLEM. Milline häbematus!

KARLO. Oh ma vaene mees! Oh mu vaene ime!

ANGELA. Karlo, sinust on mul tõesti kahju. Aga sa peaks katsuma ka minust aru saada. Mis ma pidin siis tegema? Suure rõõmuga pisteti kõik nahka, mis lauale kanti, nii et polnud mul enam midagi, kui aga vasikapraad ja -sült. Sa mõtle seda häbi kuningale ja minule, kui meil poleks olnd nii palju lauale panna, kui söödi! Selle häbihädaga ma lasingi siis sinu vasika neile ette vinnata. Ja sa oleks pidanud nägema, kuidas ta kadus nagu kerisele. Ülempreestergi tõmbas hea kantsaka sülti taldrikule, tõmbas sellepärast, et vedelik oli ainult ühmatand, mitte kõva, sest ma lasin keeta ilma želatiiniga, et oleks päris puhas, mitte linna solk. Kõik parkisid nõnda, et kuningas oleks hoopis ilma jäänud, kui ma ise oma käega poleks temale kõige enne ette väänand. Ülemate naised ja tütreid vohmisid värvitud suudega. Seda nähes hakkas mul vasikast tõesti kahju. Vaene loom! Jumal oli talle küll and kaks pead, aga mitte puhast suud tema söömiseks. Kondid pilluti laua alla koerte närida, nii et järele ei jäänd tripsugi. Tapja ja nülgi ei saand suud sekski.

NARR (*üsnä rahulikult ja asjalikult*). Jah, ei saand küll, nii et mina ei tea õhkagi, mis maiku see maailmaime oli.

VÄEÜLEM (*põlglikult*). Narr ja naine! (*Järsult.*) Narr üles puua! Nõuan seda kuningalt.

ANGELA. Narr ei ole süüdi, mina käskisin, mina, kuninganna.

NARR. Neitsi Angela, sa ei tunne maailma korda: kuninganna tahab ja käsib, narr teeb ja vastutab.

SISEÜLEM. Just nii: narr vastutab!

VÄEÜLEM. Narrile peab kuningakojas võllas valmis olema.

ÜLEMPREESTER. Armas väeülem, milleks narri puua! Narre on maailmas rohkem kui võllaid. Meie kõik oleme siin ajalikus elus jumala narrid. Me teeme, mida naine himustab, ja sööme, kelle narr tapnud. Naisele ja narrile kuulub maailm. Nõnda meeldib see jumalale.

SISEÜLEM. Kuningas, rahvas on niikuinii ärevuses, mis saab troonist ja meist kõigist, kui kuuldakse, mis sündinud. Ma ennustan: Mathias, see luuletaja ja luiskaja, see söödud vasika prohvet saab kuningaks.

KIRJAÜLEM. Jah, meid ja trooni võib ainult ime päästa.

KARJAÜLEM. Meid võiks mõni teine kahe peaga vasikaski päästa.

ÜLEMPREESTER. Aga temasse peab uskuma, tema peale peab lootma, see on esimene.

KUNINGAS. Mu härrad, ma kuulen ja imestan. Milleks see hädakisa? Ega ju rahvas ei tea, mis vasikaga on. On meie seas mõni äraandja?

ÜLEMPREESTER. Kuningal on õigus: rahvas ei tea midagi, ta ainult usub. Vasika kaks peadki on suuremale hulgale õnnis usk. Kui meie keskel on tõepoolest mõni äraandja, siis halastagu ta vähemalt rahva peale ja ärgu kõigutagu tema usku.

KARLO. Mina ei halasta. Kuningas andku mulle Angela või ma teatan rahvale oma imevasika saatuse saladuse.

ANGELA. Karlo, sa tahad kuninga surma.

KARLO. Ma armastan sind, Angela.

NARR. Võllasse! Ta armastab!

ANGELA. Kuuled sa, Karlo, sa loobu minust, muidu lähed võlla.

KARLO. Ma ei loobu. Ma saan sinu või võlla.

SISEÜLEM. Kuningas, anna talle võllas.

VÄEÜLEM. Tee seda trooni ja rahva pärast, kuningas.

ANGELA. Ma palun sind, Karlo, jäta mind, sest kuningas ei või jätta.

KARLO. Mina ka ei või, sa oled mu saatust, sina või võllas.

ÜLEMPREESTER. Kuningas, anna talle võllas. Tema surm on magus, ta sureb armastuse pärast.

KUNINGAS. Noormees, tahad sa tõesti surra?

KARLO. Ei, kuningas, ma tahaks armastada, aga lepin ka surmaga.

KUNINGAS. Ma kadestan sind, noormees, sellepärast võta võllas.

ANGELA. Karlo, palun jumalakeeli, ära võta.

KARLO. Võtan, kui sind ei saa.

KUNINGAS. Noormees, on sul ehk enne võllast soove?

KARLO. Ainult üks, mu kuningas. Kui Angela sõitis mägedelt sinu sülle, andsin talle omad püksid jalga, need tahaksin tagasi.

KUNINGAS. Angela, tahad sa Karlolle tema püksid tagasi anda?

ANGELA (*valmilt*). Jah, kuningas, meeleldi!

KUNINGAS. Siis tee seda, neitsi Angela.

ANGELA. Tule, Karlo! (*Võtab mehel käest kinni ja viib ukse poole tagaseinas pahemal.*)

NARR (*jookseb Angelale ja Karlolle ukse alla järele*). Neitsi Angela, ära unusta kuningat, tal hakkab külm.

ANGELA. Ei unusta, narriike. Ainult mis pean ma tegema sõrmustega, mis olid Karlo pükste taskus? Pean ma ka need tagasi andma, kuningas?

KUNINGAS. Nagu soovid, neitsi Angela.

ANGELA. Ma teen, nagu Karlo tahab. (*Karlo ja Angela ära.*)

ÜLEMPREESTER. Kuningas, miks kiusad neitsi Angelat armastusega, mis ihkab surma? Nõnda kiusad sa iseenda ja oma rahva saatust.

KUNINGAS. Armas ülempreester, ma olen vana, mul pole midagi paremat teha, kui noorte armastuse pärast surra. Püha isa, õnnista mind!

NARR (*jookseb kuninga juurde, langeb maha ja haarab tal jalge ümbert kinni, härdalt*). Kuningas, mu kuningas, sa jätab oma narri maha!

KUNINGAS (*silitab narri pead*). Me kaks vana narri! (*Kõik on püsti tõusnud.*)

(*Eesriie.*)